

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра професійної освіти та технологій
сіськогосподарського виробництва

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «**ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНО-
ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ
ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ
ОСВІТИ**»

Виконала:

Туряниця Зоя Василівна,

спеціальність: 015 Професійна освіта

(Аграрне виробництво, переробка
сіськогосподарської продукції та
харчові технології)

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Самусь Т. В.

Допущено до захисту

«__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук,

доц. Самусь Т. В. _____

(підпис)

Дата захисту: «__» _____ 2024 р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

_____ Самусь Т. В.

_____ Вовк Б. І.

_____ Маринченко Є. О.

Тема. Формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Анотація. У магістерському дослідженні проаналізовано особливості формування в дітей та молоді принципів національно-патріотичного виховання. Розроблено та впроваджено методику формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти та експериментально перевірено її результативність.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, принципи національно-патріотичного виховання, майбутні майстри виробничого навчання, заклад фахової передвищої освіти, освітній процес закладу фахової передвищої освіти.

Topic. FORMATION OF THE PRINCIPLES OF NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION THE FUTURE MASTERS OF INDUSTRIAL TRAINING IN THE INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION

Annotation. The master's research analyzed the features of formation the principles of national patriotic education of children and youth. The methodology of forming the foundations of national and patriotic education of future masters of industrial training in institutions of professional higher education was developed and experimentally.

Keywords: national-patriotic education, principles of national patriotic education, future masters of industrial training, institution of professional pre-higher education, educational process of the professional pre-higher education institution.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	9
1.1. Проблема формування принципів національно-патріотичного виховання у психолого-педагогічній літературі	9
1.2. Особливості формування принципів національно-патріотичного виховання в педагогічній практиці.....	27
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	37
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	40
2.1. Критерії, рівні та показники сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.....	40
2.2. Методика формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.....	52
2.3. Формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.....	70
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	91
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	104

ВСТУП

Актуальність дослідження. Реалії сьогодення – боротьба українського народу за свою незалежність та територіальну цілісність, євроінтеграція, зміни в політиці, економіці та соціальних сферах – вимагають нових підходів до національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління.

Завдяки вихованню патріотичних цінностей у молоді, в майбутньому суспільстві формуються активні громадяни, здатні брати участь у політичних, соціальних та культурних процесах. Це важливий елемент національної безпеки, що сприяє зміцненню національної ідентичності, єдності та розвитку держави.

У статті 6 Закону України «Про освіту» до засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності входить і «нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями» та «виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій» [30], що забезпечує єдність навчання та виховання майбутніх фахівців на духовній спадщині та національних цінностях українського народу.

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України серед виховних напрямів, що є складниками національно патріотичного виховання, найактуальнішими є громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання. Вони основоположні для формування національної свідомості та ідентичності як нинішніх так прийдешніх поколінь українців, які вбачатимуть «розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України» [16, с. 1].

У Концепції визначено принципи, що лежать в основі національно-патріотичного виховання. Окрім загальнопедагогічних – дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей – там виокремлено й свої, специфічні, а саме: національної спрямованості, самоактивності й саморегуляції, полікультурності, соціальної відповідності, історичної і соціальної пам'яті, міжпоколінної наступності [16, с. 4-5]. Викладачі фахового коледжу під час проведення навчальних занять та позанавчальних виховних заходів з майбутніми майстрами виробничого навчання повинні враховувати реалізацію цих принципів.

Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів вивчали Н. Безлюдна [2], М. Качур [14], В. Киричок [15], Л. Мельник, Т. Пагута [21], А. Солонська [36] та ін.

Національно-патріотичному вихованню дітей, учнівської та студентської молоді присвячені праці науковців: О. Абрамчук [1], І. Бех, [3], І. Вдовенко [5], С. Виговська [7], В. Гарнійчук [8], Д. Дудова [10], Т. Маланюк [19], І. Огієнко [25], В. Соколова [35], О. Стьопіна [37], З. Туряниця [38; 39; 40; 42; 43], К. Чорна [3] та ін.

Принципи виховання досліджували О. Вашак [4], Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. [17], В. Ягупов [47] та ін.

Але ми не побачили наукових доробків, де б здійснювалося дослідження формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти. Їхня професійна діяльність передбачає практичне навчання учнів з професії в закладі професійної (професійно-технічної) освіти та виховну діяльність, де чільне місце займає національно-патріотичне виховання. Тому вони самі повинні бути свідомими громадянами, патріотами своєї країни, готовими до національного спротиву та виховувати такими майбутніх кваліфікованих робітників.

Отже, актуальність та недостатня теоретична й практична розробленість наукової проблеми зумовили вибір теми нашого наукового дослідження, а саме:

«Формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти».

Мета – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка методики формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Для досягнення визначеної мети нами було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Вивчити стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці.
2. Визначити критерії, рівні та показники сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.
3. Розробити та впровадити методику формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.
4. Експериментально перевірити результативність методики формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладах фахової передвищої освіти.

Предмет дослідження – методика формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання поставлених завдань нами було використано наступні **методи дослідження**:

– *теоретичні*: аналіз, синтез, узагальнення – з метою з'ясування стану та рівня розробленості досліджуваної проблеми; порівняння, зіставлення

– для обґрунтування підходів дослідників до розв’язання цієї проблеми, визначення напрямів наукового пошуку та поняттєво-категоріального апарату;

– *емпіричні*: бесіди, спостереження за навчальним процесом, опитування, анкетування учнів ЗП(ПТ)О; педагогічний експеримент, що забезпечує можливість отримання даних про результати формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти;

– *статистичні*: для кількісного та якісного аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи.

База дослідження. Експериментальне дослідження здійснювалось на базі Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропонована методика формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти може бути використана в практичній діяльності викладачів загальноосвітньої підготовки та фахових освітніх компонентів, класних керівників закладів фахової передвищої освіти, студентами закладів вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта під час проходження ними навчальної практики в закладі фахової передвищої освіти, а також для продовження подальших досліджень із визначеної проблеми.

Апробація результатів дослідження: основні положення магістерського дослідження були висвітлені (Додаток В):

- під час виступів на наукових конференціях, науково-методичних семінарах: «Формування в майбутніх педагогів умінь організувати роботу з національно-патріотичного виховання» (м. Глухів, 22 лютого 2024 р.); «Національно-патріотичне виховання в контексті підготовки майбутніх педагогів у закладі фахової передвищої освіти» (м. Київ, 23 лютого 2024 р.); «Здатність до національного спротиву як важлива складова професійної

компетентності майбутнього майстра виробничого навчання» (м. Київ, 07 березня 2024 р.); «Реалізація принципів національно-патріотичного виховання в процесі виховної роботи з майбутніми майстрами виробничого навчання» (м. Глухів, 05 квітня 2024 р.); «Реалізація принципу національної спрямованості в процесі виховної роботи в закладі фахової передвищої освіти». (м. Глухів, 09 травня 2024 р.); «Основні форми та методи національно-патріотичного виховання студентів фахового коледжу» (м. Чернігів, 7-8 листопада, 2024 р.); «Форми, методи та засоби національно-патріотичного виховання майбутніх майстрів виробничого навчання у закладі фахової передвищої освіти» (м. Глухів, 08 листопада 2024 р.);

- опубліковано 6 тез (Додаток Б).

Структура магістерської роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел 64 найменування. Загальний обсяг магістерської роботи становить 103 сторінки друкованого тексту, із них 92 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО

1.1. Проблема формування принципів національно-патріотичного виховання у літературних джерелах

Національно-патріотичне виховання є невід'ємною складовою формування гармонійної особистості, яка усвідомлює свою приналежність до нації та відчуває відповідальність за її майбутнє. Воно ґрунтується на глибокому розумінні історичної спадщини, національних ідеалів та культурної ідентичності, що сприяє створенню стійкого зв'язку між індивідом і суспільством. У сучасному контексті це питання набуває особливої актуальності, оскільки національна гідність, патріотизм і самосвідомість є основою не лише особистого самовизначення, а й процвітання нації в цілому.

У цьому дослідженні ми розглянемо ключові поняття, такі як «майстер виробничого навчання», «фаховий коледж», «національність», патріотизм», «національно-культурна ідентичність», «національна гідність», «загальні принципи виховання», «принципи національного та національно патріотичного виховання» тощо.

У словнику професійної освіти зазначено, що майстер виробничого навчання – це педагог закладу професійної (професійно-технічної) освіти, який навчає учнів конкретній професії. Він передає технічні знання, формує виробничі навички та уміння, а також прищеплює культуру праці. Окрім цього, майстер разом з викладачами, вихователями та іншими працівниками бере

участь у розвитку особистості учнів, їхньої загальної культури, а також сприяє вихованню самостійності та відповідальності [33, с. 175].

Майстер виробничого навчання – це педагогічна спеціалізація, основна суть якої полягає в навчанні учнів (слухачів) практичним навичкам, необхідним для їхньої майбутньої професії. Окрім цього, майстер виконує загальнопедагогічні функції, спрямовані на всебічний розвиток особистості [18].

У професійному стандарті «Майстер виробничого навчання» серед професійних компетентностей (за трудовою дією чи групою трудових дій) прописано, що в ході здійснення освітнього процесу майстер виробничого навчання повинен мати: «Здатність до формування освітнього середовища, зорієнтованого на особистісний, творчий та духовний розвиток здобувачів освіти», «Здатність здійснювати виховну роботу, формувати світогляд щодо розвитку суспільства і природи, духовної та професійної культури, етики, політики здобувачів освіти» [29].

Отже, майстер виробничого навчання – це педагог, який поряд з професійними знаннями, уміннями й навичками на уроках виробничого навчання та в позанавчальний час проводить виховну роботу з майбутніми кваліфікованими робітниками. А для цього вони самі повинні бути справжніми громадянами та патріотами своєї держави, готовими до національного спротиву, знати звичаї та традиції свого народу, вільно володіти та пропагувати українську мову тощо.

У ст. 31 Закону України «Про фахову передвищу освіти» говориться, що фаховий коледж – це «заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти, може проводити дослідницьку та/або творчу мистецьку, та/або спортивну діяльність, забезпечувати поєднання теоретичного навчання з навчанням на робочих місцях» [32].

Наше дослідження ми будемо проводити на базі Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка», де готують майстрів виробничого навчання за спеціальностями: 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) та 015.38 Професійна освіта (Транспорт).

Національно-патріотичне виховання не можливе без формування національно-культурної ідентичності, що базується на історичній пам'яті, історичній правді, національній гідності, національних ідеалах, національній самосвідомості, патріотизмі, творенні нових смислів [23, с. 9-10].

У літературних джерелах поняття «національність» визначається як категорія офіційної класифікації та самоідентифікації громадян, яка в багатьох державах стосується належності особи до певної спадкової спільноти з особливими культурними характеристиками, такими як мова, звичаї та традиції. У повсякденному вжитку такі спільноти називають «національними» або «національностями», хоча в науковому розумінні їх зазвичай визначають як «етнічні групи». Національність виражає приналежність людини до певної етнічної спільноти, нації або народності, що об'єднує людей однієї етнічної належності [22].

Звернемося до літературних джерел та визначимо поняття «патріотизм». На думку І. Беха та К. Чорної патріотизм є активним та дієвим почуттям приналежності до державно-територіальної Вітчизни, де живе людина, її органічної єдності із соціально-політичною структурою своєї країни, відданості та любові до неї, готовності віддати своє життя за її процвітання. Він ґрунтується на приналежності особистості до певного громадянського суспільства, що існує на певній території в межах однієї держави [3].

Желанова В.В. та Матвієнко О.В. розглядають національно-культурну ідентичність як макрофеномен, що передає менталітет і культуру українського народу загалом, створюючи загальнонаціональні межі. Іще вона може бути

мезофеноменом, що накопичує в собі особливості ментальності якогось певного регіону України (регіональна ідентичність), і мікрофеноменом, пов'язаним із національною Я-концепцією особистості, що може передбачати уособлення себе з нацією та відчуття приналежності до українського народу. Національно-культурна ідентичність – це соціоособистісний продукт, що синтезує соціокультурне та особистісне, відображаючи як національний і культурний досвід народу, що є основою національної єдності, так і ототожнення особистості з нацією. Вона включає сприйняття себе та інших як носіїв національних якостей, формуючи національну Я-концепцію особистості [12, с. 20].

О. Шевченко дає визначення національно-культурної ідентифікації особистості. На її думку, це процес, у якому людина ототожнює себе з певною нацією. Основою цього процесу є суб'єктивне відчуття приналежності до національної спільноти, яке виникає завдяки стійкому емоційному зв'язку. Він формується як результат усвідомлення й оцінки життєдіяльності нації через систему диференційованих та інтегрованих ознак, а також прийняття групових норм і цінностей, що є характерними для цієї національної спільноти [46, с. 9].

Про важливу роль української мови у формуванні національно-культурної ідентичності особистості говорив Іван Огієнко. Він вважав її найціннішою основою для духовного виховання сильного характеру. Науковець підкреслював: «Пильуйте ж виховувати такі потрібні для нації сильні характери, виховуючи дітей тільки рідною мовою. Особа, що не зросла на рідній мові, загублена для нації, бо ціле життя буде безбатченком, і справи рідної нації їй будуть чужі» [25, с. 26].

Національна гідність є ключовим аспектом національної самосвідомості та ідентичності, відображаючи внутрішню стійкість етносу та його здатність протистояти зовнішнім викликам. Вона відіграє важливу роль у збереженні культурної спадщини, розвитку національної культури та сприяє міжкультурному діалогу. Національна гідність описує моральну самооцінку етносу, підкреслюючи значущість національних цінностей та традицій. Для

збереження та розвитку національної гідності необхідно створювати умови для підтримки культурної спадщини та розвитку національної культури, а також активного діалогу з іншими культурами. Однак національна гідність може бути під загрозою через різні зовнішні та внутрішні фактори, що вимагає постійної уваги й заходів для її захисту та підтримки [24].

Національна гідність є усвідомленням особистістю своєї приналежності до національності, усвідомлення себе частиною свого народу, його історією та культурою, а також усвідомлення національних звичаїв і традицій. Вона показує бачення місця й ролі своєї нації серед інших культур та світової цивілізації. Національна гідність проявляється через почуття гордості за свою Батьківщину, свій народ, любов до вітчизняної культури й історії, відповідальність за наше теперішнє та майбутнє, а також здатність гідно представляти свою націю перед іншими народами.

В енциклопедії сучасної України національна самосвідомість визначається як усвідомлення особистістю своєї належності до певної уявної спільноти, об'єднаної за етнічними (спільна мова, «кровне» походження в разі етнічної нації) або політичними (спільна територія, лояльність до інтегруючої ідеї в разі політичної нації) принципами. Вона є важливим елементом формування національної ідентичності та розуміння власної ролі в суспільстві й нації [11].

В. Соколова розглядає національну самосвідомість як таку, що передбачає усвідомлення й оцінку людиною або цілою нацією себе як носія національних цінностей, що сформувалися в межах конкретної спільноти в ході її історичного розвитку. Важливим аспектом цього явища є оцінка власної самореалізації та виконання ролі суб'єкта соціальної діяльності. Ця діяльність спрямована на самоствердження, здобуття гідного місця серед інших націй і залучення до процесу цивілізаційного розвитку всього людства [35].

І Вдовенко формулює поняття «національна самосвідомість» як усвідомлення людиною своєї належності до певної національної спільноти. Це включає знання про своє національне походження, історичне минуле та

сучасність, матеріальну і духовну культуру, мову та традиції. Сюди також входить розуміння ролі своєї національної культури серед інших націй та місця свого народу в глобальному контексті. Однак, на його думку, національна самосвідомість – це не лише те, як нація сприймає себе, її риси чи можливості. Головним є те, яке місце в національній культурі займає людина, які цінності визначають її існування та життєві пріоритети [5].

У сучасних умовах особливо важливо приділяти увагу цим аспектам виховання, оскільки від рівня патріотичної свідомості молоді залежить майбутнє України як незалежної та суверенно.

Узагальнивши результати проведеного аналізу, прийшли до висновку, що національно-патріотичного виховання перебуває в тісному взаємозв'язку з формуванням національно-культурної ідентичності. Основними складовими цього процесу є історична пам'ять, національна гідність, самосвідомість та патріотизм, що формують національну єдність і визначають місце людини в суспільстві. Поняття національності, патріотизму та самосвідомості є ключовими в ідентифікації особистості з нацією. Важливим завданням є збереження та розвиток національних цінностей через активну участь у культурних процесах і діалог із іншими націями.

Виховна робота в закладах освіти здійснюється цілеспрямовано, відповідно до єдиних принципів. У словнику професійної освіти термін «принцип» в педагогіці визначається як головне та вихідне положення всякої теорії, концепції чи вчення; основна ідея, головне правило для здійснення діяльності; внутрішнє переконання особистості, погляд на суспільні явища, що визначають певну норму в поведінці [33, с. 260].

Принципи виховання науковці визначають як положення:

- що відображають загальні закономірності виховного процесу та визначають вимоги до змісту організації й методів виховного процесу [26];
- в основі яких лежать закономірності виховання, що визначають напрямки виховного процесу, вимоги до змісту, методики реалізації та організаційних моментів [33, с. 261];

- систематизовані вимоги, що включають різні сторони виховного процесу й показує узагальнені результати досвіду виховних впливів [33, с. 260];
- це основні положення, що служать основою для змісту, форм, методів і прийомів виховного процесу, є вихідними точками, на яких будується система виховання [17, с. 218];
- це знання про сутність, зміст і структуру виховного процесу, а також його закони та закономірності; вони проявляються як норми виховної діяльності в різних навчально-виховних системах і слугують оптимальними, науково обґрунтованими регуляторами виховної практики [47, с. 164].

Здійснений аналіз наукової літератури щодо визначення поняття «принципи виховання» уможливорює висновок, що це основні положення, систематизовані вимоги, знання про зміст, структуру, закони, закономірності, що визначають напрямки та можливості реалізації виховних впливів.

Науковці виокремлюють принципи, на основі яких здійснюється процес виховання, а саме:

- цілеспрямованість: формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, готової до свідомої та цілеспрямованої діяльності на благо своєї країни;
- зв'язок виховання із життям: підготовка до життя в суспільстві, до майбутньої трудової діяльності (використання краєзнавчого матеріалу, залучення до громадської роботи, ознайомлення з подіями суспільно-політичного життя країни тощо);
- єдність свідомості та поведінки у виховній роботі: формування навичок свідомої правильної поведінки в суспільстві, вміння протистояти негативним впливам, боротися з ними (використання методів суспільної поведінки і формування свідомості в правильному співвідношенні);
- виховання шляхом залучення до праці: формування особистості здійснюється через її діяльність; спирається на таку психологічну особливість, як бажання бути активним; розуміння того, що праця є джерелом задоволення як матеріальних, так і духовних потреб особистості;

- комплексний підхід до виховання: єдність мети виховання, його завдань, змісту, форм, методів та відповідних прийомів виховання, а також виховного впливу закладу освіти, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації, друзів; врахування індивідуальних особливостей та віку; вивчення рівня вихованості та коригування виховної роботи з особистістю та колективом [26];

- виховання в колективі: колектив є важливим чинником формування особистості, її поглядів, світобачення, поведінки в суспільстві; важливо сформувати колектив та заохочувати здобувачів освіти до участі в самоврядуванні, самостійності та активності;

- єдність педагогічного керівництва й ініціативності та самодіяльності: педагогічне керівництво необхідне через брак життєвого досвіду в здобувачів освіти, хоча творча особистість може сформуватися тільки через самостійність та творчість;

- єдність поваги до здобувача освіти з розумною вимогливістю: педагогічна вимогливість, контроль за поведінкою, гуманізм у відношенні, повага до поглядів;

- індивідуальний підхід: врахування вікових та індивідуальних особливостей вихованців; сприйняття особистості такою, якою вона є;

- єдність педагогічних вимог закладу освіти, сім'ї та громадськості: інформованість учасників виховного процесу щодо результатів виховних впливів [27].

Вивчивши підходи науковців до класифікації принципів виховання, В. Ягупов виводить таку їх систему:

- цілеспрямованість: виховна робота залежить від мети; ідеалів українського суспільства, що усвідомлюються вихователями та вихованцями; відповідний порядок, конкретність та перспективність;

- суспільна спрямованість та зв'язок із життям: виховна робота опирається на кращі українські традиції, ознайомлення із суспільно-політичним життям країни та світу;

- виховання через працю: вихованці повинні мати улюблений навчальний предмет, працю, певні індивідуальні нахили та здібності та постійно їх розвивати;
- виховання в колективі та через колектив: основні риси характеру особистості формуються в колективі через спілкування та спільну діяльність;
- суб'єкт-об'єктний характер виховних взаємин: вихованці є активними й зацікавленими суб'єктами самовдосконалення, стимулювання своєї внутрішньої активності щодо формування себе як особистості та самовиховання;
- гуманізм і демократизм у поєднанні з високою вимогливістю та пошаною до особистості вихованця: в основі спільної діяльності педагога та вихованців лежить взаєморозуміння та гуманність, спільність їхніх інтересів та прагнень;
- опора на позитивні якості в колективі та особливості вихованця: педагог активізує увагу на позитивні якості вихованця, направляє роботу на їх зміцнення та розвиток для творчого вдосконалення;
- наступність, активність, системність та конкретність виховних заходів: виховний процес має свою направленість, зміст та логічну послідовність;
- свідомість, самодіяльність та активність вихованців: педагог повинен допомогти вихованцю розкрити та сприяти розвитку того, що їм притаманне;
- поєднання комплексного, диференційованого та індивідуального підходів у виховній діяльності: у процесі проведення планових та незапланованих заходів педагог застосовує різні форми виховних впливів, враховуючи індивідуальні та психологічні особливості здобувачів освіти;
- єдність, погодженість та спадковість виховних впливів, зусиль і дій закладу освіти, сім'ї та громадськості: виховного результату можна досягти тільки єдністю вимог;

- оптимізація виховного процесу: спланований вибір змісту, форм та методів виховних впливів, що приносять очікуваний результат [47, с. 467-483].

Науковці А. Кузьмінський та В. Омеляненко пропонують свою класифікацію принципів виховання, а саме:

- принцип народності: поєднання загальнолюдських та національних цінностей;

- принцип демократизації: співпраця педагога та здобувачів освіти; врахування думки кожного члена колективу та загальної; ставлення до особистості як соціальної та природної цінності; при формуванні колективу врахування побажань та прагнень усіх членів;

- принцип природовідповідності: врахування вікових, психологічних та анатомо-фізіологічних особливостей членів колективу;

- принцип гуманізації: повага до особистості, визнання права на свободу та соціальний захист, прояв індивідуальності; можливість реалізувати свій психічний, фізичний, розумовий та соціальний потенціал тощо;

- принцип неперервності: багатогранність та багатофакторність виховного процесу не може обмежуватися ні в часі, ні віковими рамками; вплив природного та соціального оточення, виду діяльності на формування особистісних якостей;

- принцип індивідуалізації та диференціації: здійснення виховного впливу на особистість з урахуванням її психічного, фізичного та соціального розвитку; створення індивідуальних та групових програм особистісного розвитку;

- принцип єдності виховання і життєдіяльності: виховання невіддільне від життєдіяльності особистості (сім'я, заклад освіти, соціально-природне середовище), завдяки чому формуються певні погляди, бачення, особистісні якості;

- принцип етнізації: формування національної гідності та свідомості; забезпечення можливості навчатися рідною мовою всіх громадян України, вчити народні звичаї, традиції та обряди; створення умов для формування

національної ментальності; виховання відповідальності за збереження, примноження та розвиток етнічної культури;

- принцип послідовності і систематичності: урахування вікових особливостей здобувача освіти у процесі виховного впливу на нього; єдність виховних вимог з боку закладу освіти та сім'ї;

- принцип культуровідповідності: використання у виховному процесі культурних надбань свого народу та всього людства тощо [17, с. 218-221]

У словнику професійної освіти до загальнопедагогічних принципів виховання відносять:

- суспільну спрямованість;
- виховання особистості через діяльність та спілкування;
- стимулювання внутрішньої активності особистості;
- поєднання гуманізму з великою вимогливістю;
- оптимістичне прогнозування;
- опора на позитивні якості здобувачів освіти;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей;
- виховання через колектив;
- єдність та погодження вимог, зусиль та дій закладу освіти, сім'ї та громадськості [33, с. 261].

Узагальнивши результати проведеного аналізу класифікації загальних принципів виховання, ми виокремили ті принципи, що забезпечують національно-патріотичне виховання, а саме: цілеспрямованості, зв'язок виховання із життям, суспільна спрямованість та зв'язок із життям, народності, єдність виховання і життєдіяльності, етнізації, культуровідповідності, суспільної спрямованості, врахування вікових та індивідуальних особливостей.

У контексті нашого дослідження доцільно розглянути також принципи національного виховання.

В основі національних принципів виховання лежать виховні традиції українського народу, що тісно пов'язані з його історією та ментальністю. Серед найбільш виразних науковці виділяють наступні: дитиноцентризм,

природовідповідність, народність, культуровідповідність, етнізацію, демократизацію, гуманізацію та інші.

Дитиноцентризм – це принцип, що передбачає максимально наближене навчання і виховання до сутності, здібностей та індивідуальних особливостей кожної дитини [28]. Він акцентує увагу на розвитку особистості дитини, враховуючи її унікальні потреби та потенціал.

Концепція Нової української школи розглядає дитиноцентризм як навчання й виховання, що максимально наближене до конкретної дитини, її сутності, здібностей та життєвих планів. Увага до кожного учня повинна допомогти йому в розумінні своїх сильних та слабких сторін, що позитивно впливатиме на навчання та спілкування з членами родини та друзями.

Заклад освіти створює відповідне середовище та умови, що заохочуватимуть дітей до навчання, спілкування та пізнання навколишнього світу [9].

В актуальних ідеях дитиноцентризму для НУШ В. Сидоренко поряд з освітніми називає й ті, що стосуються виховання:

- опора на інтереси та досвід здобувачів освіти;
- взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її наявним практичним досвідом;
- виховання вільної та незалежної особистості;
- забезпечення свободи і права дитини в усіх видах її діяльності, урахування вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту здобувача освіти;
- участь у шкільному самоврядуванні, що має на меті виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, потрібних сучасному суспільству;
- виховання «вільної незалежної особистості», яка «запалюється любов'ю та керується розумом» (за Д. Дьюї) [34].

Природовідповідність – це врахування багатогранної та цілісної природи людини, зокрема її вікових, індивідуальних, анатомічних, фізіологічних,

психологічних, національних та регіональних особливостей [Основні принципи виховання].

Говорячи про принцип природовідповідності у вихованні, слід зазначити, що вперше його обґрунтував Ян Коменський. З того часу й до сьогодні він є актуальним, і не сходить зі сторінок педагогічних наукових праць. Хоча дане питання піднімали й інші вчені, зокрема Ф. Рабле, М. Монтень, Т. Кампанелла. Також педагогічних доробках Я Коменського зустрічаються цитати з праць Цицерона, Сенеки та інших [13].

У своїх працях Я. Коменський зазначав, що людина має природжену здатність до пізнання нового та потребу в отриманні нових знань. Він говорив, що потрібно вивчати природні прагнення та потреби людей, а також робити все для забезпечення цієї природної потреби в пізнанні. Виховання має тільки одне завдання – розвиток природних здібностей, що має дитина від народження, через заохочення її до певної діяльності. Педагог зазначає, не потрібно щось нав'язувати людині зовні, а слід відшукувати й розвивати ті здібності, що закладені в ній від народження. Під час навчання й виховання не можна нехтувати ніякими людськими здібностями [13].

Серед вітчизняних класиків педагогічної думки ідею «спорідненого» чи природовідповідного виховання висував Г. Сковорода. Він стверджував, що першопричиною та рушійною силою всього є природа, тому виховання повинно бути «сродним» тобто «природовідповідним». Людина має не однакові природні задатки, але, займаючись певною діяльністю, може опираючись на них, щоб бути успішним у певній галузі. Класик порівнював природу з багатим фонтаном, що наповнює різні ємкості до повної міри. На його думку, для педагога основним є розпізнати і вдосконалити природні здібності людини. Адже суспільство добре розвивається, якщо його члени займаються спорідненою працею відповідно до своїх природних здібностей. У процесі підготовки дітей до певного виду діяльності, необхідно враховувати та спиратися на їхні нахили та уподобання [4, с. 21].

Народність – це принцип, що поєднує загальнолюдське та національне. Він передбачає виховання з акцентом на національну ідентичність: навчання рідною мовою, формування національної свідомості, виховання любові до рідної землі та свого народу, повагу до його культурної спадщини, а також шанобливе ставлення до традицій та обрядів інших народів, що мешкають у країні [27].

Культуровідповідність – це органічний зв'язок з історією народу, його мовою, культурними традиціями, народним мистецтвом, ремеслами та промислами, що сприяє забезпеченню духовної єдності поколінь [27].

Етнізація – це наповнення виховання національним змістом, що сприяє формуванню громадянської самосвідомості. Цей принцип передбачає створення умов для навчання молоді рідною мовою, розвиток у них національної гідності, свідомості та почуття етнічної належності до свого народу. Він також передбачає відтворення в дітях менталітету свого народу та виховання їх як носіїв національної культури, продовжувачів традицій батьків [27].

Демократизація – це усунення авторитарного стилю виховання та визнання особистості вихованця як найвищої суспільної цінності. Цей принцип передбачає право дитини на свободу, розвиток її здібностей та вираження індивідуальності. Педагог має допомогти дитині усвідомити взаємозв'язок між ідеалами свободи, правами людини та громадянською відповідальністю [27].

Гуманізація – це створення умов для формування в молодій людині таких якостей, як гуманність, щирість, людяність, доброзичливість, милосердя тощо. Вона передбачає гуманізацію взаємин між вихователями та вихованцями. Згідно з цим принципом, головними завданнями навчально-виховного процесу є повага до особистості, розуміння її потреб, інтересів і гідності, а також довіра до неї [27].

Принципи національного виховання виокремили й автори словника професійної освіти, а саме:

- виховання в громадянському та національному дусі;

- гуманізм, демократизм, природовідповідність, діяльнісно-особистісний підхід;
- єдність родинного і шкільного виховання, наступність та спадкоємність поколінь [33, с. 261].

Досягнення виховної мети є результатом оптимального поєднання всіх принципів виховання з урахуванням умов, у яких відбувається цей процес. Важливо забезпечити гармонійну взаємодію універсальних та національних принципів виховання, що мають свої унікальні риси у кожного народу. Саме на основі поєднання загальних і національних принципів формується Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України окрім загальнопедагогічних принципів – дитиноцентризм і природовідповідність, культуровідповідність і гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей – прописано принципи національно-патріотичного виховання. До цих принципів належать:

- принцип *національної спрямованості* передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, природи та українського народу. Він акцентує увагу на шанобливому ставленні до української культури, історії та традицій, а також на повазі до культур усіх народів, які проживають в Україні. Цей принцип виховує здатність зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, а також брати активну участь у розбудові та захисті своєї держави;
- принцип *самоактивності й саморегуляції* сприяє розвитку у вихованця суб'єктних характеристик, формує здатність до критичного й самокритичного мислення, а також до прийняття самостійних рішень. Він допомагає виховувати громадянську позицію особистості та почуття відповідальності за її реалізацію в діях і вчинках;
- принцип *полікультурності* передбачає інтеграцію української культури в європейський та світовий культурний простір і створення необхідних передумов для цього. Він спрямований на формування відкритості,

толерантного ставлення до різних ідей, цінностей, культур, мистецтва та вірувань. Цей принцип розвиває здатність розрізняти спільне і відмінне в різних культурах, а також сприймати українську культуру як невід'ємну частину загальнолюдської культури;

- принцип *культуровідповідності* спрямований на формування базової культури особистості, зважаючи на зібраний морально-етичний досвід людства. Він сприяє гармонійному розвитку людини через засвоєння цінностей, норм і традицій, що становить основу культурного спадку суспільства;

- принцип *соціальної відповідності* передбачає узгодження змісту та методів національно-патріотичного виховання з актуальною соціальною ситуацією, в якій відбувається виховний процес. Його метою є підготовка дітей і молоді до захисту України та здатності ефективно розв'язувати життєві проблеми на основі сформованих цінностей;

- принцип *історичної і соціальної пам'яті* спрямований на збереження духовно-моральної та культурно-історичної спадщини українців. Він передбачає відтворення цієї спадщини через реконструйовані та осучаснені форми й методи діяльності, забезпечуючи її передачу майбутнім поколінням і збереження національної ідентичності;

- принцип *міжпоколінної наступності* передбачає збереження для майбутніх поколінь зразків української культури та етнокультури народів, які проживають в Україні. Він забезпечує передачу культурних цінностей, традицій і знань від старших поколінь до молодших, забезпечуючи цим збереження національної спадщини та культурної різноманітності країни [16].

Також науковці виділяють такі принципи національно-патріотичного виховання:

- *національної спрямованості*: формування національної свідомості, любові до своєї країни та українського народу, шанобливе ставлення до вітчизняної культури, вміння зберігати національну ідентичність, гордість за приналежність до свого народу, участь у розбудові та захисті своєї вітчизни;

- *культуровідповідності*: виховання є культуротворчим процесом, що має на меті формування основ культури особистості на вже набутому морально-етичному досвіді людства;
- *гуманізації виховного процесу*: особистість є найбільшою цінністю;
- *суб'єкт-суб'єктної взаємодії*: учасники виховного процесу є рівноправними партнерами у спілкуванні, зважають на думку іншого, визнають право на відмінності в поглядах, узгоджують свої світоглядні позиції;
- *цілісності*: виховний процес є системою, спрямована на всебічний і гармонійний розвиток особистості, формування цілеспрямованого світогляду, а також забезпечення гармонійності напрямків та етапів виховної діяльності;
- *акмеологічний*: виховний процес спрямовується на формування високих морально-духовних досягнень та розкриття потенційних можливостей особистості, створення умов для досягнення життєвого успіху й розвитку індивідуальних здібностей кожного;
- *особистісної орієнтації*: усвідомлення того, що кожна людина є індивідуальною та неповторною особистістю;
- *життєвої творчої самодіяльності*: розуміння особистістю, що вона є творцем свого життя, куди входить уміння самостійно приймати рішення та відповідати за них, повноцінно жити й активно діяти, самовдосконалюватися протягом життя, адекватно та з розумінням реагувати на соціальні зміни;
- *толерантності*: інтегрованість української культури у європейський та світовий простір; формування в молоді відкритості та толерантного відношення до цінностей, що відрізняються від національних ідей, мистецтва, культури та вірувань інших народів; здатність розрізняти спільні та відмінні риси різних культур, а також сприйняття української культури як невід'ємної частини загальнолюдської спадщини [24].

Здійснивши аналіз підходів науковців до визначення поняття «принципи виховання» будемо розглядати поняття «принципи національно-патріотичного виховання» як фундаментальні ідеї та засади, які лежать в основі процесу формування в людини почуття патріотизму, любові до Батьківщини, готовності

захищати її інтереси та сприяти її розвитку; сукупність загальних правил і орієнтирів, які визначають напрямки та методи виховної роботи, спрямованої на формування національної свідомості та громадянської позиції особистості.

Отже, національно-патріотичне виховання відбувається через формування принципів: національної спрямованості, самоактивності й саморегуляції, полікультурності, культуровідповідності, соціальної відповідності, історичної і соціальної пам'яті, гуманізації виховного процесу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, цілісності, акмеологічний, особистісної орієнтації, життєвої творчої самодіяльності, толерантності тощо.

У контексті теми нашої наукової роботи, ми повинні визначитися, формування яких принципів національно патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми будемо досліджувати. Для цього ми вивчили особливості освітньої діяльності Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»; ознайомилися з освітніми компонентами, що вивчають майбутні майстри виробничого навчання спеціальностей 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) та 015.38 Професійна освіта (Транспорт); організацією виховної роботи в закладі освіти. Дійшли висновку, що будемо досліджувати формування в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти таких принципів національно-патріотичного виховання, як національної спрямованості, культуровідповідності, соціальної відповідності.

Отже, ми розглянули основні складові національно-патріотичного виховання, такі як національність, патріотизм, національно-культурна ідентичність, національна гідність; виокремили загальні принципи виховання та принципи національно-патріотичного виховання й підходи науковців до їх класифікації; визначилися, що будемо формувати в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладі фахової передвищої освіти принципи національної спрямованості, культуровідповідності, соціальної відповідності.

1.2. Форми, методи та засоби національно-патріотичного виховання

Національно-патріотичне виховання є важливою частиною освітнього процесу в Україні, оскільки воно направлене на формування в молоді почуття патріотизму, любові до своєї країни, поваги до її історії, культури, мови та традицій. В умовах сучасних суспільних викликів, що включають не тільки глобалізацію, але й збройну агресію проти України, виховання патріотизму набуло особливого значення. Основною метою національно-патріотичного виховання є створення умов для формування громадянської свідомості, відповідальності за майбутнє країни та активної громадянської позиції.

Національно-патріотичне виховання є систематичним та цілеспрямованим процесом формування в молоді почуття патріотизму, національної гордості, готовності захищати свою країну, а також поваги до її культури та історії. Цей процес передбачає розвиток духовних і моральних якостей, таких як честь, гідність, відповідальність, взаємоповага і готовність працювати на благо суспільства.

Патріотизм охоплює почуття любові до рідної землі, бажання робити свій внесок у розвиток держави та суспільства. Це почуття тісно пов'язане з усвідомленням своєї належності до нації, її історії, культури та традицій.

Основними напрямками національно-патріотичного виховання в Україні є:

- *формування національної ідентичності*: важливою складовою національно-патріотичного виховання є розуміння себе як частини української нації, знання її історії, мови, традицій і культурних цінностей. Це здійснюється через *вивчення української історії, літератури, мови, народних символів та державної символіки*;

- *розвиток активної громадянської позиції*: національно-патріотичне виховання передбачає формування в молоді бажання брати участь у

громадському житті, розвивати суспільство, допомагати ближнім і захищати інтереси своєї країни. Цей напрям реалізується через участь у громадських ініціативах, волонтерських рухах, зокрема допомогу військовим і переселенцям;

- *виховання поваги до державних символів і правопорядку*: молодь вчать поважати Конституцію України, державні символи, державну мову, а також право та правопорядок. Це важливо для формування правової культури і відповідальності перед суспільством;

- *військово-патріотичне виховання*: одним із ключових напрямів є підготовка молоді до можливого захисту держави. У рамках цього напрямку проводяться навчання з військової підготовки, популяризується служба в армії та престижність військової професії. Також виховується готовність молоді захищати Батьківщину у разі загрози та формується готовність до національного спротиву.

Метою заходів з національно-патріотичного виховання в закладах освіти є формування в дітей та молоді практичного досвіду патріотичних дій та виховання почуття патріотичного обов'язку [23].

Розглянемо основні форми національно-патріотичного виховання молоді, що є актуальними в сучасному українському контексті, зокрема, традиційні та новітні підходи до виховання патріотизму, культурної ідентичності національної гідності та свідомості.

Освітній процес закладу освіти є основною формою національно-патріотичного виховання, адже освітня система створює сприятливі умови для формування в молоді національної свідомості, патріотизму та почуття відповідальності за свою країну. У навчальних програмах освітніх закладів важливу роль відіграє патріотичне виховання, після чого саме освіта забезпечує систематичне формування у молоді почуття національної гордості, громадянської відповідальності та любові до Батьківщини. Викладання історії України, української мови та літератури, а також уроки громадянської освіти дають можливість здобувачам освіти глибше усвідомити культурні цінності,

історичні події та національні ідеали, що сприяють розвитку патріотичних почуттів і формуванню відповідальності за майбутнє краю.

Позанавчальна діяльність і виховні заходи дозволяють залучати здобувачів освіти до активної участі в різноманітних заходах, що сприяють розвитку патріотичних почуттів та національної свідомості. Серед таких заходів можна виділити екскурсії до історичних місць, музеїв, пам'ятників, організацію тематичних вечорів, фестивалів, спортивних змагань на честь національних героїв.

Найбільш поширеними є інформаційно-масові форми, до яких належать: конференції, диспути, дискусії, круглі столи, фестивалі, патріотичні клуби, концертні програми з виконанням патріотичних пісень, тематичні вечори та виховні заходи, відзначення свят, екскурсії тощо. Організація пошукової роботи із систематизації та розповсюдження інформації про героїзм українських військових і воїнів добровольчих батальйонів під час російсько-української війни, волонтерів та всіх, хто робить величезний вклад у зміцнення обороноздатності України [44].

Важливим напрямком позакласної роботи є залучення молоді до волонтерської діяльності. Волонтерство сприяє розвитку активної громадянської позиції, відповідальності за суспільство та країну, формування відчуття причетності до суспільства.

Громадські та молодіжні організації є однією з найефективніших форм національно-патріотичного виховання. Такі організації, як «Пласт», «Сокіл», «Молода Просвіта», активно займаються вихованням патріотизму, любові до своєї країни та готовності до активної участі в громадському житті. Вони проводяться регулярні навчання, тренінги, табори, де молодь може отримати не лише знання, а й практичні навички, необхідні для розвитку лідерських якостей, відповідальності та готовності захистити свої права і свободи. Важливим аспектом діяльності таких організацій є також підготовка молоді до служби в армії, що є елементом національної безпеки.

Патріотичні заходи та свята. Організація та проведення державних свят, пам'ятних днів та інших патріотичних заходів є важливою формою

національно-патріотичного виховання. День Незалежності України, День захисників і захисниць України, День Соборності та інші свята допомагають молоді усвідомити значущість історичних подій і осіб, які зробили вагомий внесок у боротьбу за незалежність і розвиток держави.

Проведення з нагоди календарних і пам'ятних дат, що пов'язані зі звичаями та традиціями свого, історичними подіями українського народу, державними святами, літературно-музичних програм із відтворенням народних традицій і обрядів, тематичних виховних годин та годин спілкування, зустрічей з цікавими людьми, фотоконкурсів, виставок малюнків, флешмобів, марафонів, студентських акцій, спортивних змагань, історичних, літературних, мовних позааудиторних заходів, зустрічей з ветеранами тощо [44].

Ці заходи формують у молоді відчуття причетності до національної історії, підтримують патріотичний дух та зміцнюють національну ідентичність. Участь у таких заходах сприяє згуртуванню молоді навколо спільних національних ідеалів.

Сучасні *медіа та інтернет* мають все більшу роль у вихованні молоді, включаючи національно-патріотичне виховання. Соціальні мережі, інформаційні ресурси, документальні фільми та онлайн-платформи надають широкі можливості для поширення патріотичних ідей серед дітей та молоді. Кампанії в соціальних мережах, присвячені історичним подіям, національним героям, досягненням України на міжнародній арені, можуть активно впливати на свідомість молоді, сприяючи формуванню позитивного іміджу країни та підвищенню національної гордості.

Військово-патріотичні ігри та спортивні заходи є однією з найбільш ефективних форм національно-патріотичного виховання молоді. Такі заходи, як «Зірниця», «Сокіл», «Джура» та інші, сприяють фізичному розвитку молоді, формуванню командного духу та готовності до виконання завдань на благо держави. Військово-патріотичні ігри дозволяють молоді відчути себе частиною команди, навчитися працювати в групі, розвинути такі якості, як дисципліна,

відповідальність, витривалість. Це сприяє також підготовці молоді до служби в армії та активного захисту своєї країни.

У практиці виховання молоді в Україні застосовуються різні методи, що спрямовані на досягнення поставлених цілей. До них належать: інформаційно-просвітницькі, проєктні, громадської активності, інтерактивні, культурні та мистецькі, військово-патріотичні заходи, вплив зовнішніх факторів тощо.

Інформаційно-просвітницькі методи. Це поширення знань про національну історію, культуру, досягнення і проблеми держави через уроки історії, літератури, екскурсії до історичних місць, перегляди документальних та художніх фільмів, а також організацію виставок, лекцій, семінарів і зустрічей з відомими істориками, письменниками та іншими діячами культури.

Проєктні методи. Молодь залучається до розробки та реалізації різних проєктів, пов'язаних з національно-патріотичним вихованням. Наприклад, створення пам'ятників або меморіалів, організація тематичних заходів, акцій і святкувань, спрямованих на популяризацію національних цінностей.

Методи громадської активності. Це залучення молоді до громадських рухів, волонтерських організацій, патріотичних клубів. Такі методи сприяють формуванню у молодих людей практичних навичок роботи на користь суспільства, підвищують рівень їхньої громадянської свідомості.

Інтерактивні методи. До таких методів відносяться обговорення актуальних соціальних проблем, рольові ігри, дебати, моделювання суспільних процесів і ситуацій, що сприяють розвитку критичного мислення та громадянської активності молоді.

Культурні та мистецькі методи. Вони включають організацію театральних вистав, концертів, художніх виставок, конкурсів патріотичних пісень і поезії, що сприяють розвитку національної свідомості та творчих здібностей молоді.

Військово-патріотичні заходи. Це організація спортивних змагань, турнірів, марш-кидків, навчальних зборів, занять з початкової військової

підготовки. Важливим елементом таких заходів є популяризація серед молоді військових професій, відвідування військових частин, зустрічі з ветеранами.

Вплив зовнішніх факторів. Необхідно зазначити, що процес національно-патріотичного виховання залежить також від зовнішніх факторів, таких як політична ситуація в країні, вплив засобів масової інформації, соціально-економічний стан суспільства та рівень міжнародних відносин. В умовах збройної агресії росії проти України особлива увага приділяється військово-патріотичному вихованню та підтримці національної ідентичності.

Л. Мельник та Т. Пагута у рамках національно-патріотичного виховання пропонують такі форми проведення виховних заходів:

- бесіди на патріотичну тему з метою обговорення історій подій та героїв, які брали участь в захисті країни;
- читання оповідань та інших літературних творів, що розповідають про патріотичні цінності та важливість єдності народу в складні часи;
- ознайомлення з національною символікою та традиціями; залучення здобувачів освіти до створення власних патріотичних символів і традицій ;
- участь у проєктах, що спрямовані на вивчення та пропагування героїзму й сили української нації;
- майстер-класи із виготовлення патріотичних поробок;
- екскурсії та віртуальні подорожі в музеї, пам'ятні місця, що пов'язаних з історією України;
- участь у соціальних проєктах, що передбачають залучення здобувачів освіти до проєктів, спрямованих на допомогу ветеранам війни, військовим та їх сім'ям;
- участь у благодійних акціях по збору матеріальної допомоги для внутрішньо переміщених осіб;
- доєднання до плетіння маскувальних сіток, виготовлення окопних свічок, енергетичних батончиків для військових тощо;
- зустрічі з ветеранами та учасниками бойових дій;

- малювання малюнків та написання листів для підтримки наших захисників на фронті [21].

На думку Н. Безлюдної, в умовах воєнного стану однією з інноваційних форм національно-патріотичного виховання здобувачів освіти є введення загальнонаціональної хвилини мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії росії проти України, що ініційована Указом Президента України в березні 2022 року й проводиться щодня о 9 годині 00 хвилин на всій території України за допомогою засобів масової інформації [2].

Національно-патріотичне виховання є основою для формування у молоді почуття відповідальності за свою країну, її майбутнє, а також виховання глибокого почуття любові до Батьківщини. У сучасних умовах, коли Україна стикається з безліччю викликів на шляху своєї незалежності, національно-патріотичне виховання є незвичайним елементом розвитку громадянської свідомості. Сьогодні важливо не лише закладати основи знань про історію, культуру та цінності, але й ефективно використовувати засоби, які можуть формувати національну свідомість та патріотизм серед молоді:

1) освітні засоби: заклади освіти мають на меті не тільки надавати молоді знання, а й формувати в неї національну свідомість, культивувати патріотизм та любов до рідної землі:

- *шкільна програма*: учні вивчають історію України, її культурну спадщину та громадянські обов'язки. Вивчення української мови та літератури, історії, географії України допоможе молоді усвідомити важливість своєї національної приналежності та відчувти гордість за свою Батьківщину. Наприклад, уроки історії можуть охоплювати ключові події боротьби за незалежність України, а література розкривати національні ідеали та духовність українського народу;

- *громадянська освіта*: вона спрямована на формування в молоді правової свідомості, розуміння своїх прав та обов'язків перед державою; сприяє усвідомленню молоддю важливості активної участі в житті суспільства, формує уявлення про свої обов'язки перед державою та громадою.

1) культурно-просвітницькі засоби є важливим інструментом для національно-патріотичного виховання, вони допоможуть молоді зануритися в національну культуру, традиції, а також ознайомитися з видатними історичними подіями та постатями:

- *проведення тематичних заходів*, присвячених національним святкам та пам'ятним датам, є одним із найбільш ефективних засобів виховання патріотизму (День державного прапора, День Незалежності України, День партизанської слави, День української писемності та мови, День Гідності та Свободи, День державного герба України, День Героїв Небесної Сотні тощо), дозволяє молоді відчувати свою причетність до історії та значущих подій держави. Під час таких заходів здобувачі освіти можуть брати участь у виступах, театральних постановках, присвячених історичним подіям, що сприяють поглибленню їхньої національної свідомості;

- *екскурсії та поїздки* до музеїв, меморіальних комплексів, історичних місць України також є ефективним засобом національно-патріотичного виховання. Поїздки до таких місць, як Хортиця, музей голодомору, меморіал героям Крут тощо допомагають молоді зануритися в атмосферу минулого та зрозуміти значущість певних історичних подій для формування національної ідентичності;

2) медіа та сучасні технології відіграють величезну роль у формуванні національної свідомості та патріотизму. Правильне використання цих ресурсів може стати потужним інструментом для національно-патріотичного виховання:

- *соціальні медіа та патріотичні кампанії* є потужним інструментом для поширення патріотичних ідей серед молоді. За допомогою таких платформ, як Facebook, Instagram, TikTok, можна організовувати інформаційні кампанії, присвячені історичним подіям або сучасним досягненням України на міжнародній арені. Наприклад, створення відео чи публікацій, що підкреслюють героїзм українських військових або волонтерів, може викликати в молоді почуття гордості за свою країну та стимулювати її активність;

- *документальні фільми та телебачення*, вони розповідають молоді про важливі сторінки національної історії, відзначні досягнення українських діячів науки, культури, спорту тощо. Телебачення може висвітлити сучасні досягнення країни, що допоможе сформувати позитивний імідж України у світі та підвищити рівень національної гідності;

3) *військово-патріотичне виховання* є важливим засобом для формування патріотизму серед молоді, воно передбачає проведення військових тренувань, патріотичних ігор, заходів, спрямованих на підготовку молоді до захисту своєї Батьківщини:

- *військово-патріотичні ігри та змагання*, а саме: організація військово-патріотичних ігор, таких як «Зірниця», «Джура» та інших, сприяє розвитку в молоді почуття командного духу, відповідальності та готовності захистити свою країну, вони включають у себе фізичні випробування, тренування з надання першої допомоги та основ військової справи, допомагають сформувати у молоді стійкість, рішучість та дисциплінованість;

- *допомога армії та участь у волонтерських заходах*: участь молоді у волонтерських заходах, спрямованих на допомогу українським військовим, посилюють формування в них почуття відповідальності за свою країну. Волонтерство, зокрема збір допомоги армії, організація благодійних акцій або підтримка поранених військових, сприяє формуванню активної громадянської позиції.

4) *сімейне виховання та роль батьків*, адже сім'я є базовим осередком для виховання патріотизму та національної свідомості. Саме з родинного кола починається виховання в душах дітей любові до своєї країни, поваги до її культури та історії:

- *роль батьків у патріотичному вихованні*: ключова роль у формуванні патріотичних почуттів у дітей належить батькам. Вони можуть прищеплювати своїм дітям любов до Батьківщини через розповіді про національні традиції, звичаї, історію роду та країни. Спільні сімейні поїздки до історичних місць, участь у державних святах допомагають дітям глибше

відчути національну цінність та усвідомити свою належність до українського народу;

- приклад старших поколінь: зустрічі з ветеранами, учасниками національно-визвольних рухів чи волонтерами, які брали участь у важливих подіях для країни, формують у молоді глибоке усвідомлення їхньої значущості в національній історії. Ці приклади дають можливість молодим бачити людей, як своїми діями зробили важливий внесок у захист та розвиток держави. Також старше покоління може передати молоді навички ремесел, знання про народні звичаї та обряди, що дасть можливість глибше зрозуміти культурні корені свого народу та сприятимуть формуванню патріотичної свідомості на основі особистих цінностей.

У своїх дослідженнях В. Киричок доводить ефективність методу проєктів в національно-патріотичному вихованні. Вона пропонує залучати здобувачів освіти до проєктів: «Я, мої бабусі і дідусі», «Я і мої прабабусі і прадідусі». «Я і мій родовід, родинні реліквії» [15].

Узагальнивши результати проведеного аналізу, прийшли до висновку, що формування принципів національно-патріотичного виховання може здійснюватися через залучення здобувачів освіти до вивчення української історії, літератури, мови, народних символів та державної символіки; участі в громадських ініціативах, волонтерських рухах, зокрема допомогу військовим і переселенцям тощо. До основних форм належать: навчально-виховний процес закладу освіти, позакласна діяльність і виховні заходи (конференції, диспути, дискусії, круглі столи, фестивалі, патріотичні клуби, концертні програми з виконанням патріотичних пісень, тематичні вечори та виховні заходи, відзначення свят, екскурсії тощо), громадські та молодіжні організації («Пласт», «Сокіл», «Молода Просвіта» тощо), патріотичні заходи та свята (годин спілкування, зустрічей з цікавими людьми, фотоконкурсів, виставок малюнків, флешмобів, марафонів, студентських акцій, спортивних змагань, історичних, літературних, мовних позааудиторних заходів, зустрічей з ветеранами тощо), медіа та інтернет. Серед основних методів можна назвати:

інформаційно-просвітницькі, проєктні, громадської активності, інтерактивні, культурні та мистецькі, військово-патріотичні заходи, вплив зовнішніх факторів тощо. Серед засобів формування принципів національно-патріотичного виховання заслуговують на увагу освітні (шкільна програма, громадянська освіта), культурно-просвітницькі (проведення тематичних заходів, екскурсії та поїздки), медіа та сучасні технології (соціальні медіа та патріотичні кампанії, документальні фільми та телебачення) військово-патріотичне виховання (військово-патріотичні ігри та змагання, допомога армії та участь у волонтерських заходах), сімейне виховання (роль батьків, приклад старших поколінь).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У першому розділі відповідно до завдань нашого наукового дослідження нами вивчено стан проблеми в педагогічній теорії та практиці.

Розглянули ключові поняття, такі як «майстер виробничого навчання», «фаховий коледж», а також поняття, що перебувають в тісному взаємозв'язку з національно-патріотичним вихованням та є його складовими – «національність», патріотизм», «національно-культурна ідентичність», «національна гідність», «національна самосвідомість», «загальні принципи виховання», «принципи національного та національно патріотичного виховання» тощо.

Вивчили підходи науковців (А. Кузьмінський, В. Омеляненко, В. Ягупов та ін.) до поняття «принципи виховання».

З'ясували, що в основі національних принципів виховання лежать виховні традиції українського народу, що тісно пов'язані з його історією та ментальністю – дитиноцентризм, природовідповідність, народність, культуровідповідність, етнізація, демократизацію, гуманізацію тощо.

Уточнили поняття «принципи національно-патріотичного виховання».

Дослідили класифікацію принципів національно-патріотичного виховання – національної спрямованості, самоактивності й саморегуляції, полікультурності, культуровідповідності, соціальної відповідності історичної і соціальної пам'яті, міжпоколінної наступності – в Концепції національно-

патріотичного виховання в системі освіти України та підходи науковців до класифікації принципів національно-патріотичного виховання.

Визначилися, що будемо формувати в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладі фахової передвищої освіти принципи національної спрямованості, культуровідповідності, соціальної відповідності.

Визначили форми (навчально-виховний процес закладу освіти, позакласна діяльність і виховні заходи, громадські та молодіжні організації, патріотичні заходи та свята, медіа та інтернет), методи (інформаційно-просвітницькі, проєктні, громадської активності, інтерактивні, культурні та мистецькі, військово-патріотичні заходи, вплив зовнішніх факторів), та засоби (шкільна програма, громадянська освіта, проведення тематичних заходів, екскурсії та поїздки, соціальні медіа та патріотичні кампанії, документальні фільми та телебачення, військово-патріотичні ігри та змагання, допомога армії та участь у волонтерських заходах, роль батьків, приклад старших поколінь) формування принципів національно-патріотичного виховання.

Національно-патріотичне виховання молоді є значущим аспектом суспільного розвитку, після чого саме молоде покоління є визначальним для майбутньої країни. Питання формування національно-свідомих громадян набуває особливої актуальності в умовах глобалізації, змін соціальних і політичних викликів. Національно-патріотичне виховання спрямоване на розвиток у молоді почуття приналежності до своєї нації, любові до Батьківщини, відповідальності за її долю, готовності брати участь в її розбудові та захисті. Важливою складовою цього процесу є пошук ефективних базових форм виховання, в основі яких лежать культурні традиції, історична пам'ять, патріотичні цінності й сучасні інноваційні підходи.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Критерії, показники та рівні сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти

Щоб визначити критерії, показники та рівні сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми дослідили підходи науковців до означеного питання.

Науковці визначають критерій, як мірило що визначає, оцінює предмет чи явище; ознака, що береться за основу класифікацій; підстава для оцінювання чогось; ті якості певного явища, що показують його суттєві характеристики та підлягають оцінюванню [45, с. 257]; як основну ознаку, що дає характеристику різним аспектам явища, його сутності [20, с. 108].

Патріотичну вихованість досліджувала М. Качур, яка розробила та запропонувала критерії їх визначення та показники, а саме:

- когнітивний: знання народних звичаїв, традицій, обрядів, культурних пам'яток, танцювального та музичного фольклору, наявність інформації про спадщину відомих митців, види декоративно-ужиткового мистецтва своєї місцевості;
- емоційно-ціннісний: бажання та інтереси здобувачів освіти до опановуваннями художніми цінностями рідного краю, наявність особистого емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва рідного краю;
- діяльнотворчий: наявність художньо-краєзнавчого досвіду, умінь, бажання в опануванні мистецькою спадщиною свого краю;
- етноідентифікаційний: розуміння своєї причетності до українського етносу та його національної культурно-мистецької спадщини;
- полікультурний: толерантність до людей інших національностей, які проживають на території України, знання їхніх культурних традицій, мистецтв [14, с. 8)].

Ці критерії формують багатокomпонентну структуру патріотичного виховання, що охоплює знання, емоційне ставлення, практичну діяльність, національну самосвідомість і культурну відкритість. Вони сприяють розвитку гармонійної особистості, яка усвідомлює своє коріння, цінує національне мистецтво й традиції, а також поважає культуру інших народів. Таким чином, патріотична вихованість стає фундаментальною для формування громадянської позиції, відповідного ставлення до культурної спадщини рідного краю та нації в цілому, а також поліпшенню міжкультурного порозуміння в багатонаціональному суспільстві, де кожна культура містить свою цінність і взаємодіє на засадах толерантності.

В. Гарнійчук у своїй структурі патріотизму пропонує наступні компоненти та їх показники:

- емоційно-мотиваційний: передбачає наявність стійкого оцінювального ставлення та судження, системи моральних, демократичних та гуманістичних цінностей;

- рефлексивний: полягає в усвідомленні себе громадянином-патріотом;
- когнітивний: передбачає мислення, знання, судження, усвідомлення;
- діяльнісний: наявність умінь та навичок творчої громадської діяльності й поведінки, що проявляється через виконання обов'язків та дотриманням законодавства, уміння усвідомлено самоорганізовуватися, здійснювати саморегуляцію та самовдосконалення власних патріотичних рис [8, с. 123–126].

Т. Маланюк у своєму науковому дослідженні виокремлює такі критерії та показники:

- когнітивний: усвідомлені знання здобувачами освіти патріотичних відносин між людьми; розуміння значення таких понять, як «патріотизм», «Батьківщина»;
- емоційно-мотиваційний: прояви національного менталітету, відношення до України, зацікавленості її історією та духовною культурою, одномовності;
- діяльнісно-практичний: уміння проводити національні обряди, виявлення поваги до національних традицій українського народу, турбота про власне та народне благополуччя [19, с. 22].

К. Фатма у запропонованій нею структурі полікультурної вихованості дітей старшого дошкільного віку виділяє наступні компоненти:

- аксіологічний: ціннісне відношення до рідної та інших культур, визнання особистісної цінності іншої людини;
- когнітивний: наявність у дітей знань про розмаїття полікультурного світу, способи гуманістичного спілкування в ньому;
- інтерактивний: дотримання способів гуманістично спрямованого спілкування в полікультурному середовищі.

Також авторка визначає критерії оцінювання визначених компонентів полікультурної вихованості дітей старшого дошкільного віку із відповідними показниками, а саме:

- ціннісно-емоційний: позитивне емоційне відношення до представників різних національностей та релігій, виявлення інтересу до культурних надбань свого та інших народів, визнання цінності рідної та інших культур;
- пізнавально-інформаційний: знання правил поведінки в полікультурному соціумі, наявність інформації про явища полікультурного змісту, національно-культурна ідентифікація;
- діяльнісно-поведінковий: уміння безконфліктного спілкування з представниками української та інших культур, навички визначення емоційного стану інших людей за зовнішніми ознаками, відповідність поведінки дітей загальноприйнятим еталонам. Також авторка пропонує рівні полікультурної вихованості дітей старшого дошкільного віку: достатній, задовільний, низький [36, с. 219].

А. Солонська у структурі патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку виокремлює наступні компоненти та критерії:

- когнітивний (інформаційно-пізнавальний критерій): характеризує необхідний рівень знань щодо патріотичної тематики (знання державної і народної символіки, видатних людей та історичних подій, національних прав та обов'язків);
- емоційний (емоційно-ціннісний критерій): виражає відношення дитини до патріотизму, її інтерес до країни та її традиції, шанобливе ставлення до людей, гордість і відповідальність за досягнення України (цінує історію родини, пишається досягненнями країни, позитивно налаштований до народних традицій українського народу, державної мови);
- діяльнісний (вчинково-поведінковий критерій): виражається у свідомому збереженні та відтворенні традицій українського народу, дотриманні законів і суспільно-корисних правил життєдіяльності (пізнання народних свят

через участь у них; прояв патріотичних почуттів через декламування віршів, малювання символів, виконання українських пісень; дотримання моральних норм українського суспільства) [36, с. 221].

О. Виговська, досліджуючи особливості національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти, зупиняється на таких критеріях національно-патріотичної вихованості:

- пізнавальний: визначає рівень розвитку національно-ідентичних знань та уявлень, що становлять основу розуміння патріотизму і цілісного самовизначення здобувачів освіти та групи як суб'єкта соціально значимої діяльності на благо України;

- мотиваційний: визначає рівень національної ідентичності студентів, їх орієнтації, мету та установки, що визначаються соціально-значимими й духовно-моральними потребами, інтересами та прагненнями молоді, що забезпечують формування цілеспрямованості здобувача освіти як громадянина-патріота своєї країни;

- дієво-поведінковий: показує готовність молоді до самореалізації як громадянина-патріота України в певних напрямках національно значимої діяльності, конкретні досягнення та результати, якості, що проявляються на поведінковому рівні;

- світоглядно-ціннісний: демонструє рівень сформованості системи поглядів, принципів, переконань, підґрунтям яких є усвідомлення важливості пріоритетів, проблем, інтересів, цінностей держави та суспільства, що визначають роль, місце і значення особистості, групи розвитку патріотизму, її позитивний вплив на різні сторони життя й діяльності [7].

В. Мартинюк, вивчаючи сформованість національно-ідентичних якостей студентської молоді, виокремила такі критерії:

- когнітивний: розумінням здобувачами освіти ознак держави, прав та обов'язків;

- емоційний: позитивне відношення до України, національну ідентифікацію, прагнення долучатися до студентської діяльності, спрямованої на збереження національної пам'яті, вшанування подвигу героїв свого регіону;
- практичний критерій: наявність практичних умінь та перетворення їх на суб'єкт-об'єктну взаємодію як основу національно-патріотичних звичок [20, с. 109].

Д. Дудова досліджувала формування національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі. Вона пропонує такі критерії та їхні показники:

- ціннісно-мотиваційний: зацікавленість здобувача освіти питаннями патріотизму; сформованість ціннісних орієнтацій; наявність патріотичної позиції та вміння аргументувати її; мотивація до національно-патріотичної діяльності; рівень міжкультурної толерантності (позитивна мотивація до навчальної діяльності; мотивація до участі в національно-патріотичній діяльності; активна суб'єктно-патріотична позиція; толерантне відношення до представників інших культур;
- когнітивно-пізнавальний: відображення національно-патріотичного світогляду (патріотично-світоглядні знання; ціннісно-патріотична свідомість; повага до української мови та спілкування нею; зацікавленість звичаями й традиціями культурної спадщини українського народу; знання історії свого народу та своєї країни, слідкування за подіями, що відбуваються в Україні; рівень пізнавальних умінь та процесів);
- діяльнісно-поведінковий: характеризується патріотично спрямованою діяльністю (уміння здобувача освіти діяти згідно з ціннісними орієнтаціями та національно-патріотичною позицією; здатність до патріотичних вчинків; уміння до національно-патріотичної самореалізації; здатність регулювати свої емоції [10, с. 168].

О. Стьопіна у своїх наукових доробках виокремила емоційно-інтелектуальний, когнітивний, операційний критерії формування національно-ідентичних якостей студентської молоді [37]. О. Абрамчук акцентує увагу на

пізнавальному, емоційно-мотиваційному, діяльнісно-практичному критеріях [1].

Більшість дослідників відзначають, що національно-патріотичне виховання представляє собою складний комплекс переконань, почуттів, знань і практичних дій здобувачів освіти. Оскільки їхні погляди формуються на основі знань і відображаються в поведінці, важливим є розвиток рівня патріотичних знань та залучення дітей і молоді до патріотичної діяльності. Тому визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти буває особливою важливості. Адже саме студентський вік, коли особистість досягає найвищих інтелектуально-теоретичних рівнів, є вирішальним етапом у зміцненні та закріпленні її ідентичності.

Здійснивши аналіз різних підходів науковців до визначення критеріїв та показників сформованості патріотизму в дітей та молоді, ми визначилися, що в межах нашого дослідження щодо формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми послуговуватимемося критеріями, виокремленими Д. Дудовою, а саме: ціннісно-мотиваційним, когнітивно-пізнавальним та діяльнісно-поведінковим.

Вибір критеріїв, показників та рівнів, що характеризують рівень сформованості принципів національно-патріотичного виховання (національної спрямованості, культуровідповідності, соціальної відповідності) в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, дає можливість для їх використання в закладах фахової передвищої освіти, створюючи відповідні умови для якісних та кількісних характеристик. Тому важливим етапом нашого дослідження є розробка діагностичного інструментарію для оцінки якісних та кількісних характеристик.

На нашу думку, для визначення рівня сформованості принципів національно-патріотичного виховання (національної спрямованості,

культуровідповідності, соціальної відповідності) в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти прийнятною буде трирівнева шкала оцінювання: високий, середній та низький рівні.

Рівнем сформованості готовності до чогось є показник сформованості, що виражається в ступені оволодіння майбутнім майстром виробничого навчання системою певних дій із розвитку [41, с. 152].

Для *ціннісно-мотиваційного компоненту* нами визначено такі показники та рівні:

1) високий рівень:

- *позитивна мотивація до навчальної діяльності*: при підготовці до навчальних занять з української мови та української літератури використовує краєзнавчий матеріал, твори з усної народної творчості; виконуючи завдання з історії України, громадянської освіти опрацьовує додаткові джерела з історії рідного краю, про подвиги земляків у російсько-українській війні; готуючись до занять з математики, фізики і астрономії, біології і екології, хімії досліджує визначні досягнення українських науковців у визначених галузях; при підготовці до занять з географії вивчають місце та роль України в Європі та світі тощо

- *активну участь в позанавчальних виховних заходах з національно-патріотичного виховання*: готує матеріал для проведення уроків слави, уроків мужності, уроків пам'яті, готує патріотичні флешмоби, презентації тощо;

- *активна суб'єктно-патріотична позиція*: участь у волонтерській діяльності (організація волонтерських акцій по збору коштів на потреби ЗСУ, коштів та речей та для тимчасово переміщених осіб та постраждалих внаслідок російської агресії, робота у волонтерських центрах); участь у зустрічах з військовослужбовцями, популяризація престижності військової професії; проявляє толерантне ставлення до інших культур та національностей, але водночас має тверду віру в цінності українського народу; мотивована бажанням зробити свій внесок у розвиток рідної країни; постійно працює над самовдосконалення тощо;

2) середній рівень:

- не завжди виявляє мотивацію до навчальної діяльності;
- періодично бере участь в позанавчальних виховних заходах;
- періодично проявляє ініціативу щодо суб'єктно-патріотичної позиції;

3) низький рівень:

- не має мотивації до навчальної діяльності;
- бере пасивну участь в позанавчальних виховних заходах;
- проявляє суб'єктно-патріотичну позицію за ініціативи викладача чи інших здобувачів освіти.

Для *когнітивно-пізнавального компоненту* ми визначили наступні показники та рівні:

1) високий рівень:

- *знає, володіє та постійно спілкується рідною мовою*: знає українську мову, послуговується нею під час навчальних занять та в повсякденному житті; бере активну участь в заходах з популяризації рідної мови (Національний радіодиктант єдності), виступає на наукових студентських конференціях, є членом студентської проблемної групи «Майстерня живого слова»; бере участь в Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика, Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка тощо;

- *проявляє інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу, історії своєї країни, до подій, що відбуваються*: участь в мистецьких заходах студентського наукового гуртка «Art-фантазія»; підбір матеріалів та участь в зустрічах у літературній вітальні; написання літературних творів (поезій, нарисів, есе); читання історичних творів; участь у творчих проєктах, культурних фестивалях; відвідування музеїв, творчих виставок; участь у майстеркласах з декоративно-ужиткового мистецтва; здатність аналізувати історичні події та формувати власну думку щодо сучасних викликів;

- *постійно працює над удосконаленням патріотично-світоглядних знань*: участь майбутніх майстрів виробничого навчання в патріотичних проєктах, історичних реконструкціях, літературних конкурсах, дебатах на актуальні соціальні теми; участь у волонтерських акціях, спрямованих на допомогу ветеранам, збереження довкілля, розвиток місцевих громад; участь дослідницькій роботі, пов'язаній з історією рідного краю, вивченням життя та творчості, наукових досягнень видатних особистостей; ініціювання освітніх екскурсій до історичних місць, музеїв, меморіалів; участь у студентському самоврядуванні; створення власних творчих проєктів (фільми, ролики, презентації, літературні твори тощо), присвячених українській тематиці; участь у тренінгах, спрямованих на розвиток комунікативних навичок, лідерських якостей, критичного мислення; співпраці з ветеранами, представниками місцевої влади, культурними діячами; участі в громадських слуханнях, обговореннях місцевих проблем тощо;

2) середній рівень:

- *володіє рідною мовою, при спілкуванні іноді вживає суржик, діалектні слова тощо*;

- *періодично проявляє інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу, історії своєї країни, до подій, що відбуваються*;

- *періодично працює над удосконаленням патріотично-світоглядних знань*;

3) низький рівень

- *знає рідну мову, але в повсякденному житті послуговується російською мовою чи місцевим суржиком*;

- *знає традиції, звичаї, історії свого народу, але участь у заходах бере за ініціативи викладачів чи інших здобувачів освіти*;

- *не проявляє ініціативи щодо вдосконаленням патріотично-світоглядних знань*.

Для діяльнісно-поведінкового компоненту ми визначили наступні рівні та показники:

1) високий рівень:

- *здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції*: вивчення історії України, її культури, традицій та досягнень видатних особистостей, участь у громадських ініціативах та волонтерських проєктах; участь в освітніх проєктах, спрямованих на формування національної свідомості та громадянської позиції; участь у дискусіях, дебатах та інших формах інтерактивного навчання, що стимулюють критичне мислення та формування власної думки; спілкування з людьми різного віку та соціального статусу, що сприяє розширенню світогляду та формуванню власної думки; розвиток критичного мислення та здатності аналізувати інформацію, що надходить з різних джерел тощо;

- *здатність до патріотичної самореалізації*: активна участь у громадському житті (волонтерства, участі в громадських організаціях, проєктах розвитку громади), вивчення історії, культури та традицій свого народу (дослідження родоводу, вивчення історії рідного краю, участь у культурних заходах), формування критичного мислення та аналітичних навичок (аналіз інформації, формулювання власної думки, участь в дискусіях), розвиток творчих здібностей (література, мистецтво, музика, що дозволяють виразити свої почуття та бачення світу), співпраця з іншими людьми (спільна робота над проєктами, взаємодопомога, повага до інших думок) тощо;

- *свідоме збереження та відтворення традицій українського народу*: вивчення історії та культури українського народу (дослідження коренів, звичаїв, обрядів, символів, мови), активна участь у культурних заходах (фестивалях, святкуваннях, майстеркласах, де можна познайомитися з народними ремеслами, музикою, танцями), передача знань наступним поколінням (розповідання історій, проведення майстеркласів, участь у культурних проєктах), співпраця з культурними інституціями (музеями, бібліотеками, громадськими організаціями, які займаються збереженням культурної спадщини), підтримка місцевих виробників та майстрів (придбання виробів народних ремесел, сприяння розвитку традиційних промислів), участь у

наукових дослідженнях (вивчення історії свого роду, збирання фольклору, археологічних знахідок), опір насадженню чужих культурних цінностей (збереження власної ідентичності та відстоювання права на самобутність) тощо;

2) середній рівень:

- здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції на рівні навчальних програм та запропонованих заходів;
- періодично проявляє ініціативи щодо патріотичної самореалізації;
- періодично проявляє ініціативи щодо збереження та відтворення традицій українського народу;

3) низький рівень:

- здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції – не проявляє ініціативи;
- проявляє ініціативи щодо патріотичної самореалізації;
- проявляє ініціативи щодо збереження та відтворення традицій українського народу.

Компоненти, рівні та показники сформованості рівня сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти подано в таблиці 2.2.1.

Таблиця 2.2.1

Компоненти, рівні та показники сформованості рівня сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти

Компоненти	Рівні та показники		
	високий	середній	низький
Ціннісно-мотиваційний	1) позитивна мотивація до навчальної діяльності; 2) активна участь у позанавчальних виховних заходах з національно-патріотичного	1) не завжди виявляє мотивацію до навчальної діяльності; 2) періодично бере участь в позанавчальних виховних заходах; 3) періодично	1) не має мотивації до навчальної діяльності; 2) бере пасивну участь в позанавчальних виховних заходах; 3) проявляє суб'єктно-

	виховання; 3) активна суб'єктно-патріотична позиція	проявляє інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу, історії своєї країни, до подій, що відбуваються	патріотичну позицію за ініціативи викладача чи інших здобувачів освіти
Когнітивно-пізнавальний	1) знає, володіє та постійно спілкується рідною мовою; 2) проявляє інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу, історії своєї країни, до подій, що відбуваються; 3) постійно працює над удосконаленням патріотично-світоглядних знань	1) володіє рідною мовою, при спілкуванні іноді вживає суржик, діалектні слова тощо; 2) іноді використовує в повсякденному житті наявні екологічні знання; 3) періодично працює над удосконаленням патріотично-світоглядних знань	1) знає рідну мову, але в повсякденному житті послуговується російською мовою чи місцевим суржиком; 2) знає традиції, звичаї, історії свого народу, але участь у заходах бере за ініціативи викладачів чи інших здобувачів освіти; 3) не проявляє ініціативи щодо вдосконаленням патріотично-світоглядних знань
Діяльнісно-поведінковий	1) здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції; 2) здатність до патріотичної самореалізації; 3) свідоме збереження та відтворення традицій українського народу	1) здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції на рівні навчальних програм та запропонованих заходів; 2) періодично проявляє ініціативи щодо патріотичної самореалізації; 3) періодично проявляє ініціативи щодо збереження та відтворення традицій українського народу	1) здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції – не проявляє ініціативи; 2) не проявляє ініціативи щодо патріотичної самореалізації; 3) не проявляє ініціативи щодо збереження та відтворення традицій українського народу

На основі вище викладеного ми можемо підсумувати, що нами визначено критерії, рівні та їх показники сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого

навчання в закладах фахової передвищої освіти. Це дозволяє нам дослідити реальний стан сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

2.2. Методика формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти

Національно-патріотичне виховання молоді є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. В умовах глобалізації та інформаційних викликів, особливої актуальності набуває формування в молоді почуття патріотизму, громадянської відповідальності та готовності захищати свою країну. Дана методика розроблена для вирішення цього завдання у контексті підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання. Її метою є формування у студентів професійно-педагогічних коледжів стійких національно-патріотичних переконань, поваги до історичного минулого України та готовності до активної громадянської позиції.

Формувальний етап нашого педагогічного експерименту з формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти проходив із жовтня 2023 по червень 2024 року на базі Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» у процесі вивчення майбутніми майстрами виробничого навчання загальноосвітніх предметів (українська мова, українська література, зарубіжна література, іноземна мова (англійська), громадянська освіта, математика, біологія і екологія, географія, фізика і астрономія, хімія, захист України) (Додаток навчальний план ТП) та під час проведення позанавчальних виховних заходів.

Для реалізації формувального етапу експериментального дослідження з формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми розробили «Методику формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти».

На заняттях з української мови викладачі пропонують студентам написати власне висловлення на одну з тем з попереднім переглядом відеороликів «Добрий ранок, Україно» й «Українська мова» (Леся Горова):

1. Чи залишаються сьогодні митці (сучасні письменники, актори, співаки тощо) рупором мас?
2. Чи стурбовані наразі українці проблемами чистоти й розвитку рідної мови?

Студенти беруть участь в Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика.

На заняттях з української літератури з метою формування національної самосвідомості, почуття гордості за приналежність до свого роду, родини, до української нації зі студентами проводиться така робота:

- пропонується вивчити напам'ять поезії («Гімн», «Не пора, не пора, не пора...» Івана Франка, «Коли ти любиш рідний край...» Миколи Вороного, «Пам'яті тридцяти» Павла Тичини, «Київ – традиція» Миколи Зерова, «Різдво» Богдана-Ігоря Антонича, «Любіть Україну» Володимира Сосюри, «Два кольори» Дмитра Павличка, «О земле втрачена, явися...» Василя Стуса тощо) та продекламувати її на конкурсі на краще читання твору серед одногрупників;
- ознайомлення із сучасною патріотичною прозою: Василь Шкляр «Чорний ворон» (про правдиве й документальне висвітлення подій «громадянської» війни, відкритої агресії росії проти України), «Маруся» (показ патріотичних почуттів і кохання дівчини із Чигиринщини, яка очолила повстанський загін у Холодному Яру);

- перегляд фільму «Заборонений» про Василя Стуса з подальшим обговоренням;
- перегляд відеороликів про письменників із циклу «Обличчя української історії» з подальшим обговоренням;
- створення проблемних запитань «Ланцюжок думок»: «Яким ви уявляєте «вічного революціонера» за часів І. Франка й нині? (за поезією «Гімн»)), «Чим історична доля українців схожа з долею єврейського народу? (за поемою «Мойсей»))» тощо;
- прослуховування оригінальної версії поезії Володимира Сосюри «Любіть Україну»;
- літературна екскурсія «Глухів і Глухівщина у творчості Тараса Шевченка»;
- онлайн-панорама життя Тараса Шевченка «Минула довга сотня літ, А він – ...Знов сходить в люди, Будить світ...»;
- участь в роботі студентської проблемної групи «Майстерня живого слова» тощо.

Студенти брали участь у підготовці та проведенні позанавчальних заходів: тематична виховна година «А ми тую козацьку славу збережемо!» з нагоди Дня українського козацтва (01 жовтня); Всеукраїнський диктант національної єдності Дня української писемності та мови (27 жовтня); бібліотечний урок «Визволення України: ціна перемоги» з нагоди річниці визволення України від фашистських загарбників (28.10.1944); мовний калейдоскоп «Слово до слова – складається мова» до Дня української писемності та мови (27 жовтня); зустріч у літературній вітальні «Героїзм українців у творчості українських письменників» із нагоди Дня пам'яті героїв Крут (29 січня); зустріч у літературній вітальні «Докія Гуменна (1904-1996) – представниця української прози зарубіжжя (Німеччина, Італія, Австрія, Чехословаччина)»; виховний захід у формі плетіння віршованої вервички єднання «Калиновий дивосвіт моєї мови – переможного миру основа!» з нагоди Міжнародного дня рідної мови (21 лютого); розвага з елементами фольклору

«Прийди, Весно, з радістю!» (робота членів студентського наукового гуртка «Art-фантазія»); флешмоб «Єднаймо душі словом Кобзаря!», присвяченому пам'яті Тараса Шевченка «Єднаймо душі словом Кобзаря!»; віртуальна поетична книгарня «Тепло рідного дому, що надихає на боротьбу за перемогу» з нагоди Всесвітнього дня поезії; онлайн-зустріч зі студентами коледжу на тему «День слов'янської писемності й культури» з нагоди Дня слов'янської писемності і культури, рівноапостольних Кирила і Мефодія (24 травня) тощо.

У процесі вивчення курсу зарубіжної літератури у рамках порівняльного аналізу проводиться порівняння літературних творів і явищ різних національних літератур; вивчаються зв'язки між українською та зарубіжними літературами (генетичні, контактні, типологічні тощо). Також розглядаються загальні теми, сюжети та мотиви, що повторюються в різних літературах.

Мотив національної ідентичності: у творах Івана Франка «Мойсей», «Захар Беркут» та Лесі Українки «Бояриня» порушуються питання національної свідомості, культури та боротьби за незалежність. Волт Вітмен у поезії досліджує питання самоідентифікації та культури своєї нації.

Тема соціальних та політичних змін: твори Миколи Хвильового «Я (Романтика)», Олександра Довженка «Україна в огні» та Івана Багряного «Тигролови» і «Сад Гетсиманський» відображають соціально-політичні зміни, революції та їхній вплив на життя людей. О. Гончар «Модри Камень», Ліна Костенко «Тут обелісків ціла рота...» і сучасна поезія – тема війни та її впливу на долі людей. Романи «втраченого покоління», зокрема Ернеста Хемінгуея «Прощавай, зброе!», Еріх Марії Ремарка «Три товариша» та Джорджа Оруелла «1984»; Бертольда Брехта «Матінка Кураж та її діти», Генріха Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...», Альбера Камю «Чума», Пауля Целана «Фуга смерті» теж досліджують зміни в суспільстві, війну, політичні репресії та ідеали.

Додатково вивчається зв'язок зарубіжних письменників з Україною: як візити до України вплинули на їхню творчість; як у їхніх творах відображено історичні події та місця; хто із зарубіжних авторів має українське походження

або батьків в Україні (Райнер Марія Рільке, Пауль Целан, Генріх Белль, Таїр Халілов тощо).

Також акцент робиться на особливостях розкриття теми війни у творчості таких авторів, як Еріх Марія Ремарк і Ернест Хемінгуей (представники «втраченого покоління»), Бертольд Брехт («Матінка Кураж та її діти»), Джордж Орвелл («Скотоферма»), Генріх Белль («Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...»), Пауль Целан («Фуга смерті»), Таїр Халілов (кримськотарська література) – «До останнього подиху» тощо.

З метою формування у студентів поваги та любові до Батьківщини, відданості, готовності захищати, збагачувати її особистою працею на заняттях з іноземної мови (англійської) вивчаються теми: «Політична система, Конституція України», «Національні символи України», «Національні свята і традиції України».

Під час роботи над цими темами вивчається лексико-граматичний матеріал, тематичні прислів'я, переглядаються відео, звертається увага на особливості відзначення того чи іншого свята в Україні і в англомовних країнах.

Наприклад, у процесі роботи над темою «Національні символи України» застосовую такі методи:

1. Вивчення нової лексики:

Майже кожен українець має традиційну національну сорочку з вишивкою. Візерунок вишиванки відрізняється залежно від регіону, а сама сорочка є певним оберегом для власника. А чи знаєте ви як розказати про неї своїм англомовним друзям? Тут стануть у пригоді такі слова та вирази:

vyshyvanka – вишиванка

embroidered shirt – вишита сорочка

pattern – візерунок

ornament – орнамент

each pattern has its own unique meaning – кожен візерунок має унікальне значення

depending on the complexity of the technique — залежно від складності техніки

2. Перегляд відео «Національні символи України».
3. Опрацювання тематичного тексту.
4. Для домашнього завдання пропонується підготувати реферативне повідомлення з теми, користавши додаткові джерела інформації.

Нині усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Тому, в першу чергу, саме навчальний заклад має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано захищати та розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Комунікативна спрямованість англійської мови надає широкі можливості у вихованні громадянської позиції, патріотизму, високих моральних якостей у студентів, що виражається в їхньому світогляді, моральних ідеалах та нормах поведінки. Під час занять у студентів формуються навички та вміння надавати інформацію не лише про країну, мова якої вивчається, а й про Україну, столицю своєї Батьківщини, національні свята і традиції; основні пам'ятки культури, освіту тощо.

Опановуючи змістовий модуль «Україна», студенти на практичних заняттях з іноземної мови та під час виконання самостійної роботи вивчають матеріал про Україну, українську мову (тема «Україна. Географічне положення. Державна мова»), державотворчий процес (тема «Політична система. Конституція України»), інформацію про її історичні та пам'ятні місця, відомих українських діячів, створюють електронні презентації про столицю та інші українські великі міста, з метою заохотити іноземців більше дізнатися про нашу Батьківщину (теми «Найбільші міста та визначні місця нашої держави»),

«Епізод з історії України. Відомі люди», «Розвиток науки і техніки в Україні» тощо).

У цьому ж розділі почуття патріотизму виховується і на матеріалах народних свят, національних звичаїв і традицій: Різдво в Україні, колядки, щедрівки, святкування Дня Незалежності 24 серпня тощо (теми «Національні символи», «Національні свята і традиції України»).

Розповідаючи англійською мовою про своє рідне місто, село, під час занять, студенти описують світліни мальовничих куточків своєї малої Батьківщини; проявляючи при цьому почуття любові, відданості та піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного національного відродження.

Під час вивчення тем: «Родина та друзі», «Британсько-українські відносини», «Освіта в Україні та за кордоном» – у них виховується почуття толерантності, взаємоповаги, поваги до інших поглядів, культур, релігій, осмислення загальнолюдських цінностей.

У позанавчальній виховній роботі, акцентується увага на ознайомленні студентів із творами письменників та поетів про рідний край (декламування поезій Т. Шевченка англійською мовою), перегляд відеороликів про Україну (about Ukraine), прослуховування музичних композицій тощо.

Майбутні майстри виробничого навчання брали участь у позанавчальному заході – волонтерська акція з нагоди Дня Святого Валентина «Нашим захисникам із любов'ю».

На заняттях з історії України та громадянської освіти формування принципів національно-патріотичне виховання відбувається під час вивчення тем:

- «Україна в роки Першої світової війни»;
- «Друга російсько-українська війна»;
- «Україна в роки Другої світової війни»;
- «Початок війни російської федерації проти України: окупація, анексія Криму, збройна агресія на сході України»;

- «Антитерористична операція/ Операція об'єднаних сил (АТО/ООС). Перебіг бойових дій»;
- «Широкомасштабне вторгнення російських військ на терени України: перебіг, результати. Збройні сили України (ЗСУ), Національна гвардія, територіальна оборона, громадянське суспільство та влада в обороні країни. Злочини геноциду та воєнні злочини РФ проти України»;
- «Російська пропаганда як інструмент підбурювання війни і геноциду. Ідеологема «денацифікація України». Протидія України російській пропаганді та дезінформації»;
- «Повсякдення в умовах війни: індивідуальний досвід, стратегії виживання та протистояння. Колабораційна діяльність і кримінальна відповідальність за неї. Рух Опору на тимчасово окупованих територіях. Біженці та вимушені переселенці» тощо.

Під роботи над темами здобувачам освіти пропонується підготувати матеріали про місцеві події та героїв, учасників та ветеранів АТО, ООС, російсько-української війни тощо.

Студенти брали участь в підготовці та проведенні позанавчальних заходів: година спілкування «Пам'ятаємо подвиг героїв Небесної Сотні» до Дня Гідності та Свободи (21 листопада); година-реквієм «Скорботна пам'ять поколінь» до Дня пам'яті жертв голодомору та політичних репресій (26 листопада); професійний дайджест на тему «Живи і працюй в Україні»; круглий стіл «Україна – європейська держава» з нагоди Дня Соборності (22 січня); онлайн-вікторина «Україна в полум'ї війни», присвячена 10-річчю від початку російсько-української війни; інформаційна вікторина «Символіка України» з нагоди Дня державного герба України (19 лютого) й першого офіційного Державного герба України (25 лютого); урок історичної пам'яті «Крим: історія та сьогодення» із нагоди Дня кримського спротиву російській окупації (26 лютого); перегляд фільму «Черкаси» (режисер Т. Яценко) до 10-ї річниці спротиву російській окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь; дискусія з елементами тренінгу «Гендерна рівність. Ми всі різні,

але рівні»; тренінгове заняття «Дискримінація: ознаки, види, причини та механізми захисту» з нагоди Міжнародного дня боротьби за ліквідацію расової дискримінації й Тижня солідарності з народами, які борються проти расизму та расової дискримінації; екскурсія до майстерні-музею світла м. Глухова; інформаційна година у формі історичного екскурсу «Перша Конституція Пилипа Орлика» (05 квітня 1710 р.); урок мужності «10 квітня – Міжнародний день руху Опору» з нагоди Міжнародного дня руху Опору (в пам'ять і честь усіх, хто протистояв фашизму на окупованих територіях за часів Другої світової війни); тематична виховна година у формі уроку-пам'яті «Спротив нескорених: історія повстань у нацистських концтаборах» з нагоди Міжнародного дня визволення в'язнів фашистських концтаборів (11 квітня); урок патріотизму на тему «Перемоги України в сучасній війні» в рамках проведення циклу уроків «Міста Героїв. Перемоги України у війні»; усний журнал «День Європи в Україні. Спільні цінності та ідеї» з нагоди Дня Європи; тематична виховна година «Праведники народів світу», присвячена Дню пам'яті українців, які рятували євреїв (14 травня); урок пам'яті «18 травня – День пам'яті жертв депортації кримськотатарського народу» з нагоди Дня скорботи і пам'яті жертв депортації кримськотатарського народу; інформаційна година «День пам'яті жертв політичних репресій» із нагоди Дня пам'яті жертв політичних репресій (21 травня); урок мужності «День героїв – борців за волю України» з нагоди Дня Героїв в Україні (23 травня); круглий стіл «Наша вільна Україна – незалежна, мужня, сильна» із нагоди Дня Конституції України (28 червня) тощо.

На заняттях з математики студентам як домашнє завдання пропонується розробити, а на заняттях розв'язати математичні вправи та задачі з патріотичним, економічним, екологічним змістом. Наприклад, під час вивчення розділу «Координати і вектори у просторі» здобувачі освіти виконують вправу «Визначні дати незалежної України». Завдання полягає в тому, щоб назвати («зчитати») рік чи подію, що відбувалася із зображення на координатній площині у просторі. Присутність елементів історизму: історичні та біографічні

факти життя вчених математиків України, сучасних українських математиків світового рівня, їх винаходами, доведеннями та задачами (М. В'язовська, О. Тимоха), історичні прикладні задачі у розділі «Тригонометрія».

Наприкінці кожного заняття проводилися інформаційні хвилини: «Україна надзвичайна», «Для всіх хто хоче знати математику», «Для допитливих», «Цікаво знати» тощо.

Здобувачі освіти брали участь у підготовці та проведенні позанавчального заходу у формі тематичного діалогу «Великі математики Європи».

Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання у студентів коледжу ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості.

На заняттях з біології і екології формування у студентів принципів національно-патріотичного виховання відбувається через надання знань та уявлень про наукові досягнення українських вчених, а саме: Д. Заболотний – український генетик, І. Мечников – один з основоположників еволюційної ембріології, І. Шмальгаузен – еволюційний морфолог, С. Навашин – український ботанік та ін.

Студентів залучали до підготовки та проведення позанавчальних заходів, а саме: година спілкування «Побутові відходи та їх вплив на людину» з нагоди Дня сталого розвитку (23 жовтня); інформаційна година «Екологічні наслідки війни» з нагоди Міжнародного дня запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів (06 листопада); майстер-клас із виготовлення поробок зі вторинної сировини «Друге життя використаних речей» з нагоди Всесвітнього дня вторинної переробки та чистого повітря (21 листопада); година екологічної етики «Водно-болотні угіддя на користь людям і природі», віртуальна екскурсія в музей хліба Сумського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, тематична виставка літератури «Наукові досягнення в галузі льонярства і коноплярства», майстерклас із виготовлення оберегів «Нашим захисникам із любов'ю»;

відкрите онлайн-засідання студентської проблемної групи «Еколог» на тему «Довкілля – мовчазна жертва війни»; екологічний захід «День Землі» з нагоди Всесвітнього дня Землі (20 березня); майстер-клас з апсайклінгу «Янгол-мотанка» (переробка вторинної сировини); презентація переробки пластику в домашніх умовах «Корисні речі з ПЕТ-пляшок»; екологічна акція «Квітуй, Україно!» з нагоди Дня довкілля (20 квітня) й Українського дня довкілля (17 квітня). Алея гібіскусів Пам'яті випускників коледжу, загиблих у російсько-українській війні; усний журнал «Льон – блакитний скарб Глухівщини»; обговорення екологічної проблеми за круглим столом «Збережемо Землю для життя» із нагоди Міжнародного дня Матері-Землі (22 квітня); тематичний виховний захід «Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій і катастроф» з нагоди Дня Чорнобильської трагедії та Міжнародного дня пам'яті жертв радіаційних аварій і катастроф (26 квітня) тощо.

Під час вивчення біології людини студенти ознайомлюються з досягненнями медицини через вивчення життя та діяльності таких видатних українських науковців, як Микола Амосов і Олександр Богомолець. Також звертається увага на важливості запобігання екологічної кризи та вивчаються наукові досягнення Володимира Вернадського.

При розгляді теми «Екологічна політика в Україні» та «Концепція сталого розвитку і раціонального природокористування» акцентується увага на охороні й оздоровленні природного середовища, раціональному використанні природних ресурсів, а також забезпечення екологічної безпеки в Україні.

Вивчаючи тему «Різноманітність рослин», студенти дізнаються про народні символи України серед рослин, зокрема калину, вербу, дуб, тополь, мак, барвінок та чорнобривці.

Під час вивчення теми «Захист гену людини від шкідливих мутагенних впливів» на заняттях з біології студенти ознайомлюються з досягненнями видатних українських ученим, які зробили великий вклад у розвиток науки. Акцентується увага на діяльності Сергія Гершензона (1906-1998) – видатного українського науковця в галузі молекулярної біології та генетики, академіка АН

УРСР. Він був одним із засновників Інституту молекулярної біології і генетики НАН України та автором гіпотези про мутагенну дію екзогенної ДНК, яка є потужним фактором впливу на мінливість та адаптацію живих організмів.

Під час вивчення теми «Просторові аспекти міжнародних економічних зв'язків України з регіонами та країнами світу» на заняттях з географії студенти розглядають роль України в глобальній економіці в контексті сталого розвитку. Вони також переглядають презентацію «Україна в системі глобальних економічних відносин. При опрацюванні теми «Українська держава і територія держави Україна» здобувачі освіти поглиблюють знання про політико-географічне положення країни на глобальному, регіональному та сусідньому рівнях. Вони аналізують політичну карту світу, переглядають презентацію «Українська держава» та відеоролик «Географія. Українська держава».

Здобувачі освіти залучалися до підготовки та проведення позанавчальних заходів: зустріч за круглим столом «Україна – курс на європейські цінності» з нагоди Дня народження Європейського Союзу (01 листопада); інформаційна година «Україна – член Ради Європи» з нагоди річниці вступу України в Раду Європи (18 жовтня); інформаційна година «Основні напрямки діяльності ООН» із нагоди Міжнародного дня ООН (24 жовтня); відкрите онлайн-засідання студентського наукового гуртка «Міжнародні організації» на тему «НАТО – активна і провідна роль у забезпеченні світу і безпеки на міжнародній арені»; віртуальна екскурсія пам'ятними місцями Європи з нагоди Дня пам'яток історії та культури; Міжнародного дня пам'яток та історичних місць (18 квітня); онлайн-захід «70 років членства України в ЮНЕСКО!» тощо.

На заняттях з фізики і астрономії для реалізації національно-патріотичного виховання використовуються різноманітні методи та форми. Один із цікавих підходів – застосування історичних фактів і ознайомлення студентів із досягненнями українських учених. Наприклад, під час обговорення теми про науковців, які зробили значені відкриття, але не отримали світового визнання, можна використовувати «жартівливу номінацію» – «невідомі генії

України». Можна згадати таких вчених, як Володимир Лашкар'юв (дослідження напівпровідників), Іван Пулюй (вивчення X-променів), Іван Тимченко (проектування кіноапарата), а також Сергія Корольова, який є батьком космонавтики, і Миколу Кібальчича, розробника ідеї реактивного двигуна.

На заняттях обговорюються здобутки провідних українських підприємств і конструкторських бюро, таких як «КБ «Південне» ім. М. Янгеля», ДП «Антонов», а також ДККБ «Промінь», що роблять значний внесок у розвиток авіаційної, космічної та військової техніки. Наприклад, розглядаючи конструкції українських ракет або літаків можна запропонувати виконати завданнями з фізики для знаходження швидкості або сили тяги таких транспортних засобів. Для підвищення інтересу можна запропонувати розрахувати середню швидкість літаків «Мрія» та «Руслан» або ж вирахувати час польоту ракети.

Здобувачам освіти також пропонується ознайомитися з біографіями видатних українських фізиків та астрономів, таких як Олександр Крилов, Борис Патон, Агатангел Кримський, які зробили значний внесок у світову науку. Актуальною формою роботи також є організація віртуальної фотоекскурсії «Обсерваторії України», під час якої студенти ознайомлюються з науковими центрами країни.

Курс із хімії в загальноосвітній підготовці студентів коледжу надає широкі можливості для національно-патріотичного виховання та формування стійкої громадянської позиції. Викладач активно інтегрує цю складову в навчальний процес, звертаючи увагу на специфіку курсу хімії. На заняттях студенти отримують знання, які є основою для оволодіння сучасною технікою і засобами захисту, що мають значення як для військової сфери, так і для розвитку сучасних технологічних виробництв.

Наприклад, при вивченні теми «Синтетичні високомолекулярні речовини і полімерні матеріали» студенти знайомляться із:

- впливом полімерів на здоров'я людини та довкілля;
- найпоширенішими полімерами і їх сферою використання;

- проблемою утилізації пластмас у контексті сталого розвитку, а також їхньої переробки в Україні.

Вивчення теми «Хімія і прогрес людства» висвітлює такі аспекти:

- роль хімії у створенні нових матеріалів, що сприяють розв'язанню продовольчих, екологічних та енергетичних проблем;

- «зелена» хімія висвітлює завдання, що стоять перед сучасними хімічною наукою та технологіями;

- використання хімічних сполук у побуті та різних галузях промисловості, що особливо важливо в контексті розвитку вітчизняних підприємств;

- роль хімії в розвитку нових технологій та створенні нових матеріалів для вирішення продовольчої, сировинної, енергетичної, екологічної проблем.

Під час проведення занять наголошується, що розвиток хімічної науки повинно передбачати відповідальності за збереження довкілля й раціональне використання природних ресурсів. Студентам розкривається значення нової філософії в хімії та важливість формування власної громадянської позиції для реалізації концепції сталого розвитку суспільства. Вони вивчають причинно-наслідкові зв'язки в природі, її цінність і цільність, розуміють право на вибір особин і прийняття рішень, а також свою відповідальність за довкілля від шкідливих вірусів. Акцент робиться на значущих хімічних знаннях як складник загальної культури людини, вплив людської діяльності на навколишнє середовище та важливості захисту його від забруднення, виховуючи ставлення до природи.

Одним із аспектів патріотичного виховання є ознайомлення студентів із досягненнями українських учених, що прославили країну, наприклад:

- Микола Зелінський – винахідник вугільного протигазу, видатний хімік, який проводить фундаментальні дослідження в галузі органічної хімії. Він зробив значний внесок у дослідження нафти, розробив методи

нафтохімічного синтезу та став одним із засновників Інституту органічної хімії Академії наук;

- Микола Бунге проводив дослідження електролізу розчинів як неорганічних, так і органічних сполук, зроблених значний внесок у розвиток цукрової промисловості та вдосконалення методів газового аналізу. Він став також одним з ініціаторів заснування Київського політехнічного інституту

- Андрій Кіпріанов впровадив електронні виявлення для визначення незалежності органічних сполук від їхньої будови, сформував теорію кольоровості органічних речовин та розробив нові методи синтезу ціанінових барвників. Він також заснував наукову школу українськ. Він також заснував наукову школу українських хіміків-органіків, яка зробила значний внесок у розвиток хімії органічних сполук в Україні та за її межами;

- Олексій Чуйко створив новий напрямок медичної хімії нанодисперсних систем; особисто керував роботами з хімічної дезактивації території Чорнобильської АЕС та прилеглих районів;

- Лев Ягупольський – визнаний засновник української наукової школи хімії фтороорганічних сполук. Його фундаментальні дослідження охопили широкий спектр органічних сполук, включаючи барвники, лікарські засоби та пестициди;

- Володимир Стрелко – засновник Інституту сорбції та ендокринології НАНУ, який відіграв важливу роль у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС;

- Леонід Кульський – визнаний засновник української наукової школи хімії та технології очищення води. Його новаторські дослідження привели до створення ефективної апаратури для обробки води.

У позанавчальний час здобувачі освіти активно долучаються до екологічних ініціатив, беруть участь у проєктах на зразок «Вода – джерело життя» та «Хімія і здорове харчування»; у підготовці та проведенні розширеного засідання студентської проблемної групи «Хімія і життя» на тему «Белемніти – кальмари з минулого». Вони вчаться відповідально підходити до екологічних питань та набувають досвіду роботи в команді, що сприяє

формуванню громадянської позиції. Також студенти долучаються до прибирання довкілля, збирають сміття у зелених зонах та отримують навички раціонального використання хімічних речовин.

Мета навчального предмета «Захист України» полягає у формуванні в молоді навичок для захисту України та виживання в екстремальних ситуаціях.

Ключовими завдання вивчення предмету є:

- ознайомлення студентів з основами військового законодавства, цивільного захисту та міжнародного гуманітарного права;
- набуття навичок надання домедичної допомоги, діяти в умовах бойових дій та захищати себе й оточуючих під час надзвичайних ситуацій;
- формування почуття патріотизму, відповідальності за свою країну та готовність до захисту Вітчизни.

Вивчення тем «Військово-патріотичне виховання та його роль у формуванні особистості», «Законодавча база захисту Вітчизни та цивільного захисту», «Основи тактичної медицини та надання першої допомоги», «Захист цивільного населення під час збройних конфліктів», «Міжнародне гуманітарне право та заборона певних видів зброї» сприяють формуванню та розвитку вмінь і навичок:

- діяти в умовах надзвичайних ситуацій;
- надавати першу медичну допомогу;
- захищати себе та інших;
- розуміти міжнародні норми ведення війни.

Позакласна робота з предмета «Захист України» – це ефективний інструмент для поглиблення знань студентів та формування в них патріотичних почуттів. У процесі її проведення використовуються такі основні форми та методи роботи:

- теоретичні заняття: лекції, бесіди, дискусії, перегляд документальних фільмів, наприклад, «Кіборги», «Іловайськ» та презентацій про зброю та військову техніку;

- практичні заняття: фізична підготовка (тренування в спортивних секціях), навчально-польові збори (відпрацювання набутих знань на практиці), військово-патріотичні ігри (участь у змаганнях та квестах, наприклад, «Джура»), культурно-просвітницькі заходи (відвідування музеїв, зустрічі з ветеранами, участь у волонтерських акціях).

Ключовими напрямками позакласної роботи з формування принципів національно-патріотичного виховання з предмету «Захист України» є:

- історична пам'ять: вивчення військової історії України, відвідування місць бойової слави (зустріч студентів коледжу з воїнами ЗСУ в рамках уроку волонтерства з нагоди Міжнародного дня вдячності волонтерам (20 квітня).);

- сучасна армія: ознайомлення зі зброєю та технікою ЗСУ, зустрічі з військовими (урок слави «З відданістю Україні в серці» з нагоди Дня захисників і захисниць України (01 жовтня); урок мужності за участі воїнів ЗСУ, учасників бойових дій, ветеранів війни «Збройні Сили України.» до Дня Збройних Сил України (06 грудня); зустріч з представником Харківського університету повітряних сил імені Івана Кожедуба; урок мужності «День вшанування учасників бойових дій на території інших держав» з нагоди Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав (15 лютого));

- цивільний захист: ознайомлення з правилами поведінки під час надзвичайних ситуацій (інформаційна година на тему «Мінна безпека: це важливо знати»; студентський всеобуч «Небезпечні знахідки» з нагоди Міжнародного дня просвіти щодо мінної безпеки та допомоги у протимінній діяльності (04 квітня); урок-майстерка «Протидія російським фейкам»; групову онлайн-консультацію «Безпечна поведінка здобувачів освіти під час війни»; інформаційно-роз'яснювальна бесіда «Заходи щодо недопущення перебування здобувачів освіти на території об'єктів підвищеної небезпеки»; тренінг «Хімічний захист» із нагоди Дня пам'яті всіх жертв застосування хімічної зброї (29 квітня)).

Завдяки різноманітним формам роботи, позакласна діяльність сприяє всебічному розвитку особистості студента та формує в нього готовність до захисту своєї країни.

У рамках позанавчальної роботи з формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти зі здобувачами освіти було проведено виховні заходи: майстерклас із виготовлення поробок із вторинної сировини: мотанка-оберіг «Птах МИРУ»; урок мужності з нагоди Дня вшанування захисників Донецького аеропорту в Україні (20 січня); волонтерська акція з нагоди Дня Святого Валентина «Нашим захисникам із любов'ю»; флешмоб «Моя, Україно, єдина» з нагоди Дня єднання (16 лютого); година-реквієм «Небесна сотня – герої нашого часу» з нагоди Дня Героїв Небесної Сотні (20 лютого); національна руханка у вишиванках «Дякуємо ЗСУ» до Міжнародного дня вишиванки тощо.

Розроблена методика формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти може бути рекомендована для використання в закладах освіти, що готують майбутніх педагогів. Вона передбачає використання різноманітних форм і методів роботи, що дозволяє індивідуалізувати навчальний процес та враховувати особливості кожного студента

2.3. Формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти

Мета нашого експерименту полягала в перевірці ефективності використання методики формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти. Сформульована мета визначила зміст завдань

експериментального дослідження:

- визначити критеріїв, рівнів та показники сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти;

- шляхом констатувального експерименту визначити реальний стан сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти під час вивчення загальноосвітніх предметів та участі в позанавчальних виховних заходах;

- ґрунтуючись на результатах теоретичного дослідження та аналізі педагогічної практики шляхом формувального експерименту апробувати і впровадити в навчально-виховний процес закладів фахової передвищої освіти методику формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти;

- проаналізувати результативність запропонованої методики принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

У нашому експериментальному дослідженні брав участь 1 заклад освіти, а саме: Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка».

Загалом у процес дослідження було залучено 42 студенти I курсу, які навчаються на основі базової загальної середньої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта за спеціалізаціями: 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) та 015.38 Професійна освіта (Транспорт).

Дослідження здійснювалося протягом 2023–2024 навчального року.

Контрольна група складалася з 21 студента, що навчалися за спеціальністю 015 Професійна освіта, спеціалізацією 015.38 Професійна освіта

(Транспорт) (умовно назвем їх «група А»), експериментальна – 21 студента, що навчалися за спеціальністю 015 Професійна освіта, спеціалізацій 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) (умовно назвем їх «група А»).

Експериментальна та контрольна групи за якісними показниками знаходилися майже на однаковому рівні. Відповідно до освітньо-професійних програм протягом I курсу вони вивчали однакові загальноосвітні предмети, на які відводилася однакова кількість годин. Викладачі, які здійснювали підготовку майбутніх майстрів виробничого навчання, мали вищу освіту та працювали відповідно до фаху.

Експеримент здійснювався в три етапи.

Перший етап. (вересень 2023-2024 навчального року) – констатувальний – охоплював визначення критеріїв, рівнів та показників формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, вивчався стан сформованості досліджуваної якості в здобувачів освіти експериментальної і контрольної груп до початку проведення формувального експерименту.

Другий етап (жовтень-травень 2023-2024 навчального року) – формувальної дослідно-експериментальної роботи – він передбачав практичну реалізацію розробленої нами методики формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти. Виявлялися особливості формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в процесі вивчення загальноосвітніх предметів (українська мова, українська література, зарубіжна література, англійська мова, історія України, громадянська освіта, математика, біологія і екологія, біологія людини, географія, фізика і астрономія, хімія, захист України) та позанавчальних виховних заходів національно-патріотичного спрямування.

Третій етап (червень-жовтень 2024 року) – узагальнюючий. Виявлялися, систематизувалися, аналізувалися та узагальнювалися результати формувальної дослідно-експериментальної роботи. На цьому етапі здійснювалася завершальна діагностика, порівнювався стан сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальній і контрольній групах, сформульовано висновки з удосконалення процесу формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Для виявлення рівнів сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти за ціннісно-мотиваційним, когнітивно-пізнавальним та діяльнісно-поведінковим компонентами нами було розроблено анкету (Додаток А). Вона складалася з 9 питань: перші 3-и питання стосувалися ціннісно-мотиваційного компонента, наступні 3-и питання – когнітивно-пізнавального, останні 3-и – діяльнісно-поведінкового.

На *констатувальному* етапі експерименту з виявлення рівнів сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми запропонували респондентам групи А і групи Б відповісти на питання анкети.

Здійснивши аналіз відповідей учасників констатувального етапу експерименту з виявлення рівня сформованості *ціннісно-мотиваційного компонента* принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми виявили:

1) на питання «Назвати прізвище українського поета, шістдесятника, перекладача, публіциста, прозаїка, мислителя, літературознавця, літературного критика, правозахисника, політв'язня СРСР, дисидента, члена Української Гельсінської групи, борця за незалежність України у ХХ столітті йдеться у фільмі «Заборонений»? Що ви іще можете про нього розказати?»:

- у групі А 2 здобувач освіти (9 %) зміг назвати прізвище митця (Василь Стус) та доповнив, що він є одним із найактивніших представників українського дисидентського руху; 9 студенти (43 %) назвали прізвище, але не надали додаткової інформації; 10 респондентів (48 %) не знають, про кого йде мова;

- у групі Б 1 студент (5 %) зміг назвати прізвище митця (Василь Стус) та доповнив, що він Герой України; 10 здобувачів освіти (48 %) назвали прізвище, але не надали додаткової інформації; 10 респондентів (48 %) не знають, про кого йде мова;

2) на питання «Назвати виховні заходи, присвячені знаменним та пам'ятним датам, що проходили в коледжі. Ви брали участь у їх підготовці та проведенні чи були глядачем?»:

- у групі А 3 студенти (14 %) змогли назвати від 4 до 5-ти заходів, зазначили, що брали участь у їх підготовці та проведенні; 13 студенти (62 %) змогли дати від 1 до 3 виховних заходів; 5 студентів (24 %) не змогли назвати жодного заходу;

- у групі Б 3 студенти (14 %) змогли назвати від 4 до 5-ти заходів, зазначили, що брали участь у їх підготовці та проведенні; 12 студенти (57 %) змогли дати від 1 до 3 виховних заходів; 6 студентів (29 %) не змогли назвати жодного заходу;

3) на питання «Хто такі волонтери і чим вони займаються?»:

- у групі А 7 студентів (33 %) дали повну відповідь на питання; 11 студентів (52 %) частково відповіли на питання; 3 студентів (14 %) не змогли дати відповідь на питання;

- у групі Б 6 студентів (29 %) дали повну відповідь на питання; 12 студентів (57 %) частково відповіли на питання; 3 студентів (14 %) не змогли дати відповідь на питання.

Результати анкетування учасників констатувального етапу експерименту з виявлення рівня сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів

виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти подано в таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1

Результати сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти на етапі констатувального експерименту

Рівні	1 питання				2 питання				3 питання			
	група А		група Б		група А		група Б		група А		група Б	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Високий	2	9	1	5	3	14	3	14	7	33	6	29
Середній	9	43	10	48	13	62	12	57	11	52	12	57
Низький	10	48	10	48	5	24	6	29	3	14	3	14

Проаналізувавши відповіді учасників констатувального етапу експерименту з виявлення рівня сформованості *когнітивно-пізнавального* компоненту сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми виявили:

4) на питання «Чи брали ви участь у Всеукраїнській акції «Національний радіодиктант єдності»? Коли він щороку проводиться і до якої дати приурочений?»:

- у групі А 6 студентів (29 %) брали участь в акції, дали повну відповідь на питання; 10 студентів (48 %) брали участь в акції, дали часткову відповідь на питання; 5 студентів (24 %) брали участь в акції, не дали відповідь на питання;

- у групі Б 7 студентів (33 %) брали участь в акції, дали повну відповідь на питання; 9 студентів (43 %) брали участь в акції, дали часткову відповідь на питання; 5 студентів (24 %) брали участь в акції, не дали відповідь на питання;

5) на питання «Чому присвячені зустрічі в літературній вітальні? Як часто вони проводяться? Ви брали участь у підготовці матеріалів чи були глядачем?»:

- у групі А 4 студенти (19 %) дали відповідь на питання, брали участь у підготовці та проведенні заходів; 14 студенти (67 %) дали відповідь на питання, були присутні як глядачі; 3 здобувачів освіти (14 %) не відповіли на питання, не були на заходах;

- у групі Б 3 студенти (14 %) дали відповідь на питання, брали участь у підготовці та проведенні заходів; 14 студенти (67 %) дали відповідь на питання, були присутні як глядачі; 4 здобувачів освіти (19 %) не відповіли на питання, не були на заходах.

б) на питання «Назвіть відомих вітчизняних учених, які зробили відкриття в галузі математики, біології, медицини, хімії, фізики, астрономії та які саме»:

- у групі А 4 студенти (19 %) дали повну відповідь на питання; 13 студенти (62 %) дали часткову відповідь на питання; 4 студентів (19 %) не змогли дати відповідь на питання;

- у групі Б 4 студенти (19 %) дали повну відповідь на питання; 12 студенти (57 %) дали часткову відповідь на питання; 5 студентів (24 %) не змогли дати відповідь на питання.

Результати анкетування учасників констатувального етапу експерименту з виявлення рівня сформованості когнітивно-пізнавального компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми розмістили в таблиці 2.3.2.

Таблиця 2.3.2

Результати сформованості когнітивно-пізнавального компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти на етапі констатувального експерименту

Рівні	4 питання				5 питання				6 питання			
	група А		група Б		група А		група Б		група А		група Б	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Високий	6	29	7	33	4	19	3	14	4	19	4	19
Середній	10	48	9	43	14	67	14	67	13	62	12	57
Низький	5	24	5	24	3	14	4	19	4	19	5	24

Зробивши аналіз відповідей учасників констатувального етапу експерименту з виявлення рівня сформованості *діяльнісно-поведінкового* компоненту сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми виявили:

7) на питання «Чи брали ви участь у зустрічах з воїнами ЗСУ, учасниками бойових дій, працівниками правоохоронних органів та іншими? З ким саме? Чи цікаві для вас такі зустрічі?»:

- у групі А 7 студентів (33 %) дали повну відповідь на питання, для них цікаві такі зустрічі; 11 студентів (53 %) дали часткову відповідь, вони відвідують такі заходи на виконання прохання класного керівника; 3 студентів (14 %) не дали відповідь на питання, їм не цікаві такі зустрічі;

- у групі Б 8 студентів (38 %) дали повну відповідь на питання, для них цікаві такі зустрічі; 9 студентів (43 %) дали часткову відповідь, вони

відвідують такі заходи на виконання прохання класного керівника; 4 студентів (19 %) не дали відповідь на питання, їм не цікаві такі зустрічі;

8) на питання «Чи займаєтеся ви волонтерською діяльністю? Чи брали участь в організації волонтерських акцій?»:

- у групі А 6 студентів (29 %) займаються волонтерською діяльністю, беруть участь в організації та проведенні волонтерських акцій; 11 студентів (52 %) беруть участь у волонтерських акціях; 4 студентів (19 %) іноді беруть участь у волонтерських акціях;

- у групі Б 5 студентів (24 %) займаються волонтерською діяльністю, беруть участь в організації та проведенні волонтерських акцій; 11 студентів (52 %) беруть участь у волонтерських акціях; 5 студентів (24 %) іноді беруть участь у волонтерських акціях;

9) на питання «Чи брали ви участь в майстеркласах із декоративно-ужиткового мистецтва, що проводилися в коледжі? Назвіть.»:

- у групі А 4 студенти (19 %) брали участь у даних заходах, їм цікаві майстеркласи; 14 студенти (67 %) були на таких заходах, але на прохання класного керівника; 3 студентів (14 %) не були на заходах, вони їх не цікаві;

- у групі Б 4 студенти (19 %) брали участь у даних заходах, їм цікаві майстеркласи; 13 студентів (62 %) були на таких заходах, але на прохання класного керівника; 4 студентів (12 %) не були на заходах, вони їх не цікаві.

Результати анкетування учасників констатувального етапу експерименту з виявлення рівня сформованості *діяльнісно-поведінкового* компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми розмістили в таблиці 2.3.3.

Таблиця 2.3.3

Результати сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти на етапі констатувального експерименту

Рівні	1 питання				2 питання				3 питання			
	група А		група Б		група А		група Б		група А		група Б	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Високий	7	33	8	38	6	29	5	24	4	19	4	19
Середній	11	53	9	43	11	52	11	52	14	67	13	62
Низький	3	14	4	19	4	19	5	24	3	14	4	19

Зробивши аналіз відповідей учасників констатувального етапу експерименту на питання анкети з виявлення рівня сформованості ціннісно-мотиваційного, когнітивно-пізнавального та діяльнісно-поведінкового компонентів сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми побачили, що за рівнем знань здобувачі освіти експериментальної групи (група А) й контрольної групи (група Б) приблизно однакові. Питання були різнопланові, одні виявилися легкими, а інші складнішими.

Здійснивши аналіз відповідей учасників констатувального етапу нашого експериментального дослідження ми визначитися з методикою формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Протягом формувального етапу педагогічного експерименту, що тривав із жовтня 2023 р. по травень 2024 р., ми, послуговуючись розробленою нами методикою формували в майбутніх в майбутніх майстрів виробничого навчання експериментальної групи (група А) принципи національно-патріотичного виховання в процесі вивчення загальноосвітніх предметів (українська мова, українська література, зарубіжна література, англійська мова, історія України, громадянська освіта, математика, біологія і екологія, біологія людини,

географія, фізика і астрономія, хімія захист України) та під час проведення позанавчальних виховних заходів національно-патріотичного спрямування.

На узагальнюючому етапі нашого науково-педагогічного дослідження, що проходив з червня по жовтень 2024 р., нами було проведено завершальну діагностику, де ми порівнювали стан сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальній та контрольній групах. Нами було сформульовано висновки щодо удосконалення процесу формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

На *узагальнюючому* етапі нашого науково-педагогічного дослідження з виявлення рівнів сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми запропонували здобувачам освіти експериментальної групи (група А) та студентам контрольної групи (група Б) повторно відповісти на питання розробленої нами анкети.

Здійснивши аналіз відповідей учасників узагальнюючого етапу експерименту з виявлення рівня сформованості *ціннісно-мотиваційного компоненту* сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми виявили:

1) на питання «Назвати прізвище українського поета, шістдесятника, перекладача, публіциста, прозаїка, мислителя, літературознавця, літературного критика, правозахисника, політв'язня СРСР, дисидента, члена Української Гельсінської групи, борця за незалежність України у ХХ столітті йдеться у фільмі «Заборонений»? Що ви іще можете про нього розказати?»:

- у групі А 4 студентів (19 %) назвали прізвище митця та доповнили відповідь інформацією про В. Стуса; 11 студентів (52 %) вказали прізвище митця; 6 респонденти (29 %) не дали відповідь на питання;

- у групі Б 2 студенти (10 %) назвали прізвище митця та дали та доповнили відповідь інформацією про В. Стуса; 11 студентів (52 %) вказали прізвище митця; 8 респонденти (38 %) не дали відповідь на питання;

2) на питання «Назвати виховні заходи, присвячені знаменним та пам'ятним датам, що проходили в коледжі. Ви брали участь у їх підготовці та проведенні чи були глядачем?»:

- у групі А 5 студентів (24 %) назвали від 7 до 10 заходів та вказали, що брали участь у підготовці і проведення; 14 студентів (66 %) назвали від 4 до 7 заходів та вказали, що були глядачами; 2 студентів (10 %) назвали від 1 до 3 заходів;

- у групі Б 4 студентів (19 %) назвали від 7 до 10 заходів та вказали, що брали участь у підготовці і проведення; 12 студентів (57 %) назвали від 4 до 7 заходів та вказали, що були глядачами; 5 студентів (24 %) назвали від 1 до 3 заходів;

3) на питання «Хто такі волонтери і чим вони займаються?»:

- у групі А 8 студентів (38 %) дали повну відповідь на питання; 12 студентів (57 %) дали не повну відповідь на питання; 1 студенти (5 %) не змогли дати відповідь на питання;

- у групі Б 7 студентів (33 %) дали повну відповідь на питання; 12 студенти (57 %) дали не повну відповідь на питання; 2 студенти (10 %) не змогли дати відповідь на питання.

Результати анкетування учасників узагальнюючого етапу експерименту з виявлення рівня сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми розмістили в таблиці 2.3.4.

Таблиця 2.3.4

Результати сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти на етапі узагальнюючого експерименту

Рівні	1 питання				2 питання				3 питання			
	група А		група Б		група А		група Б		група А		група Б	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Високий	4	19	2	10	5	24	4	19	8	38	7	33
Середній	11	52	11	52	14	66	12	57	12	57	12	57
Низький	6	29	8	38	2	10	5	24	1	5	2	10

Здійснивши аналіз відповідей учасників узагальнюючого етапу експерименту з виявлення рівня сформованості *когнітивно-пізнавального* компоненту сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми виявили:

4) на питання «Чи брали ви участь у Всеукраїнській акції «Національний радіодиктант єдності»? Коли він щороку проводиться і до якої дати приурочений?»:

- у групі А 8 студентів (38 %) дали повну відповідь на питання; 11 студентів (52 %) дали не повну відповідь; 2 студент (10 %) не дав відповіді на питання;

- у групі Б 7 студентів (33 %) дали повну відповідь на питання; 10 студентів (48 %) дали не повну відповідь; 4 студент (19 %) не дали відповіді на питання;

5) на питання «Чому присвячені зустрічі в літературній вітальні? Як часто вони проводяться? Ви брали участь у підготовці матеріалів чи були глядачем?»:

Високий	8	38	7	33	5	24	4	19	5	24	5	24
Середній	11	52	10	48	15	71	15	71	14	66	12	57
Низький	2	10	4	19	1	5	2	10	2	9	4	19

Здійснивши аналіз відповідей учасників узагальнюючого етапу експерименту з виявлення рівня сформованості *діяльнісно-поведінкового* компоненту сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми виявили:

7) на питання «Чи брали ви участь у зустрічах з воїнами ЗСУ, учасниками бойових дій, працівниками правоохоронних органів та іншими? Чи цікаві для вас такі зустрічі?»:

- у групі А 10 студентів (48 %) брали участь в зустрічах, їм цікаво спілкуватися з непересічними особистостями; 10 студентів (48 %) брали участь в зустрічах на прохання класного керівника; 1 учнів (4 %) не брали участь в зустрічах, їм не цікаво;

- у групі Б 9 студентів (43 %) брали участь в зустрічах, їм цікаво спілкуватися з непересічними особистостями; 9 студентів (43 %) брали участь в зустрічах на прохання класного керівника; 3 учнів (14 %) не брали участь в зустрічах, їм не цікаво;

8) на питання «Чи займаєтеся ви волонтерською діяльністю? Чи брали участь в організації волонтерських акцій?»:

у групі А 7 студентів (33 %) займаються волонтерством, брали участь в організації та проведенні акцій; 12 студентів (57 %) беруть участь у волонтерських акціях; 2 студенти (10 %) не брали участі у волонтерських акціях;

у групі Б 6 студентів (29 %) займаються волонтерством, брали участь в організації та проведенні акцій; 11 студентів (52 %) беруть участь у волонтерських акціях; 4 студенти (19 %) не брали участі у волонтерських акціях;

9) на питання «Чи брали ви участь в майстеркласах із декоративно-ужиткового мистецтва, що проводилися в коледжі? Назвіть.»:

у групі А 6 студентів (29 %) брали участь і назвали заходи; 14 студентів (66 %) брали участь у заходах; 1 учнів (5 %) не брали участі в заходах;

у групі Б 5 студентів (24 %) брали участь і назвали заходи; 13 студентів (62 %) брали участь у заходах; 3 учнів (14 %) не брали участі в заходах.

Результати анкетування учасників узагальнюючого етапу експерименту з виявлення рівня сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти ми показали в таблиці 2.3.6.

Таблиця 2.3.6

Результати сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти на етапі узагальнюючого експерименту

Рівні	7 питання				8 питання				9 питання			
	група А		група Б		група А		група Б		група А		група Б	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Високий	10	48	9	43	7	33	6	29	6	29	5	24
Середній	10	48	9	43	12	57	11	52	14	66	13	62

Низький	1	4	3	14	2	10	4	19	1	5	3	14
----------------	---	---	---	----	---	----	---	----	---	---	---	----

Здійснивши аналіз відповідей респондентів узагальнюючого етапу експерименту з виявлення рівня сформованості ціннісно-мотиваційного, когнітивно-пізнавального та діяльнісно-поведінкового компонентів принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, ми виявили, що показники в учасників освітнього процесу експериментальної групи (група А) зросли в порівнянні з контрольною групою (група Б).

Показники рівнів сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в контрольних і експериментальних групах нами показано в таблицях 2.3.7, 2.3.8, 2.3.9.

Таблиця 2.3.7

Показники розвитку рівнів сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальній та контрольній групах

Рівні	1 питання				2 питання				3 питання			
	Етапи експерименту											
	К		У		К		У		К		У	
	А – експериментальна група, Б – контрольна група											
	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Високий	9	5	19	10	14	14	24	19	33	29	38	33

Середній	43	48	52	52	62	57	66	57	52	57	57	57
Низький	48	48	29	38	24	29	10	24	14	14	5	10

Як бачимо з результатів таблиці, в експериментальній групі (А) процентний показник сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти підвищився після формувального етапу експерименту та є вищим, ніж у студентів контрольної групи (Б). Хоча на етапі констатувального етапу експерименту показники були майже однаковими.

Таблиця 2.3.8

Показники розвитку рівнів сформованості когнітивно-пізнавального компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальній та контрольній групах

Рівні	4 питання				5 питання				6 питання			
	Етапи експерименту											
	К		У		К		У		К		У	
	А – експериментальна група, Б – контрольна група											
	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Високий	29	33	38	33	19	14	24	19	19	19	29	24
Середній	48	43	52	48	67	67	71	71	62	56	66	57

Низький	24	24	10	19	14	19	5	10	19	24	19	19
----------------	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----

Якщо поглянути на результати таблиці, то прослідковується, що в експериментальній групі (А) процентний показник сформованості когнітивно-пізнавального компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти підвищився після формувального етапу експерименту і є вищим, ніж у студентів контрольної групи (Б). Збільшився процентний показник з високим рівнем, а натомість зменшилося з низьким.

Таблиця 2.3.9

Показники розвитку рівнів сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальній та контрольній групах

Рівні	7 питання				8 питання				9 питання			
	Етапи експерименту											
	К		У		К		У		К		У	
	А – експериментальна група, Б – контрольна група											
	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б	А	Б
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Високий	33	38	48	43	29	24	33	29	19	19	29	24
Середній	53	43	48	43	52	52	57	52	67	62	66	62
Низький	14	19	4	14	19	24	10	19	14	19	5	14

Із таблиці видно, що в експериментальній групі (А) процентний показник сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти теж зріс після проведення формувального експерименту і є вищим, аніж у студентів контрольної групи (Б).

Динаміка змін рівня сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в контрольних і експериментальних групах нами відображена в діаграмах на рис. 2.3.1, 2.3.2., 2.3.3.

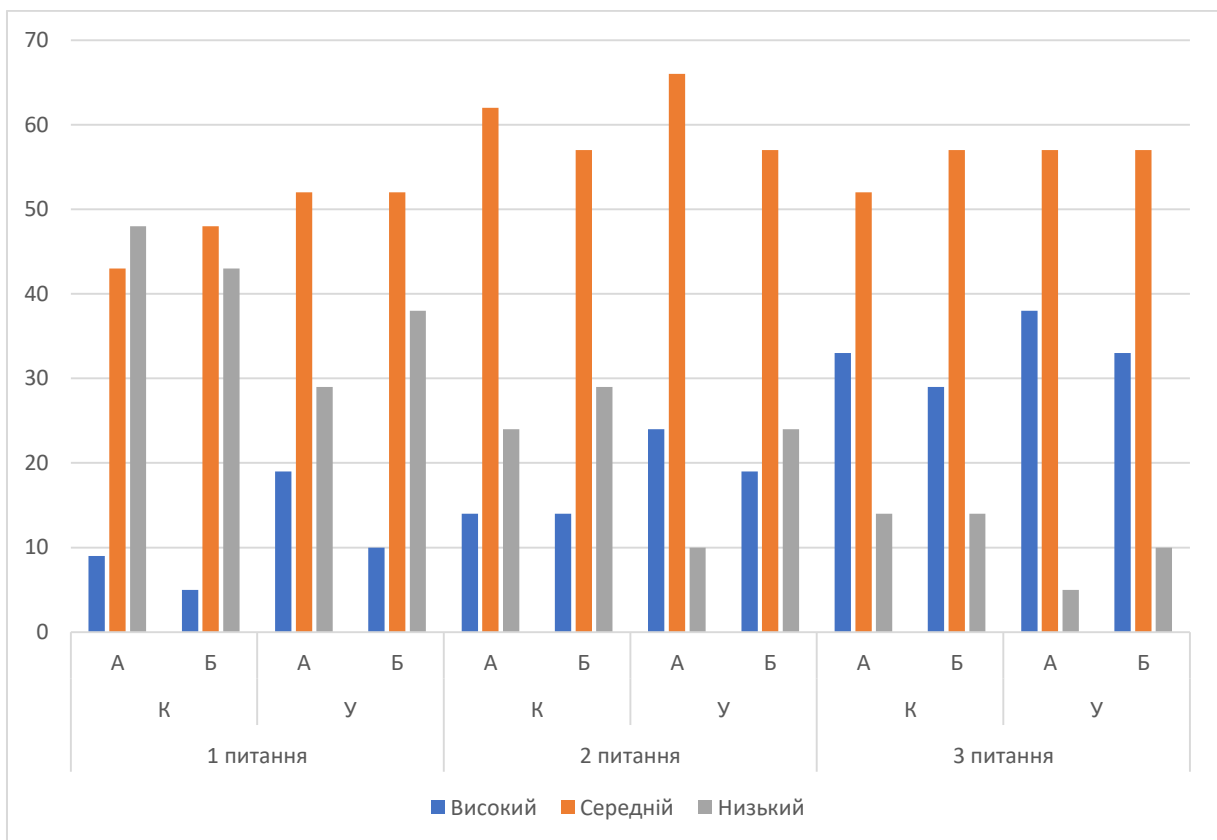

Рис. 2.3.1. Діаграма показників розвитку рівнів сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальних (А) та контрольних (Б) групах

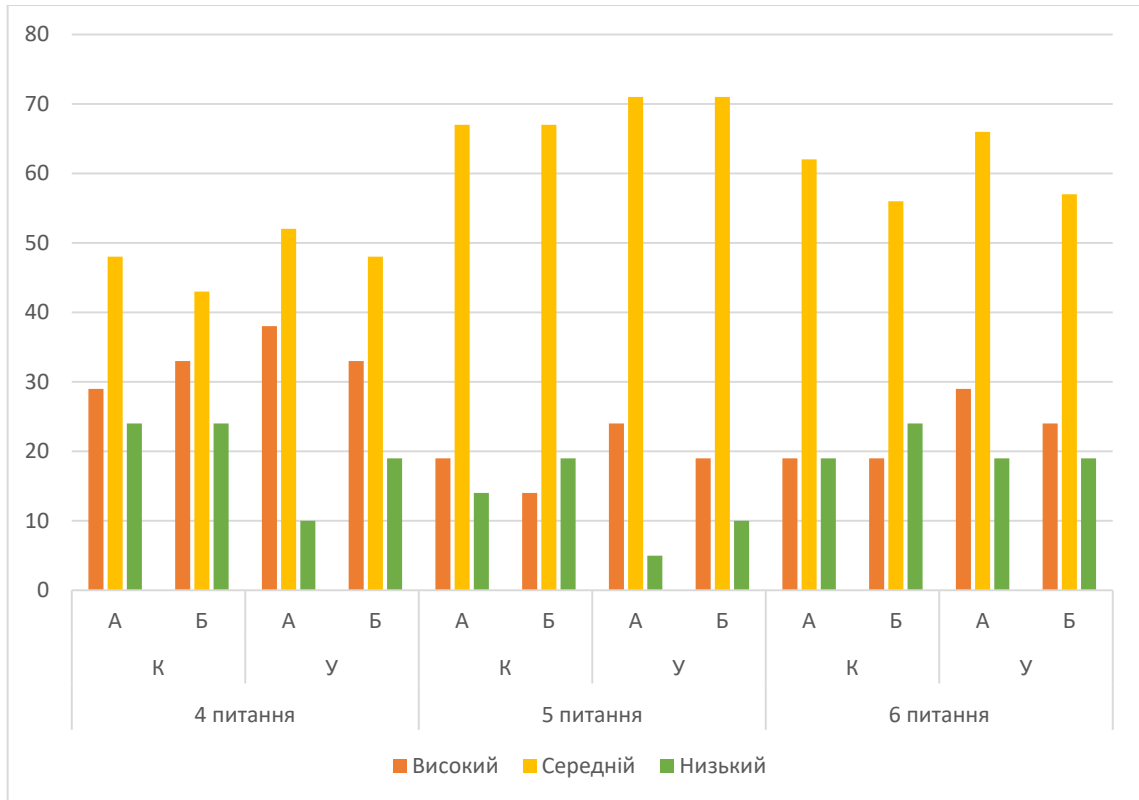

Рис. 2.3.2. Діаграма показників розвитку рівнів сформованості когнітивно-пізнавального компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальних (А) та контрольних (Б) групах

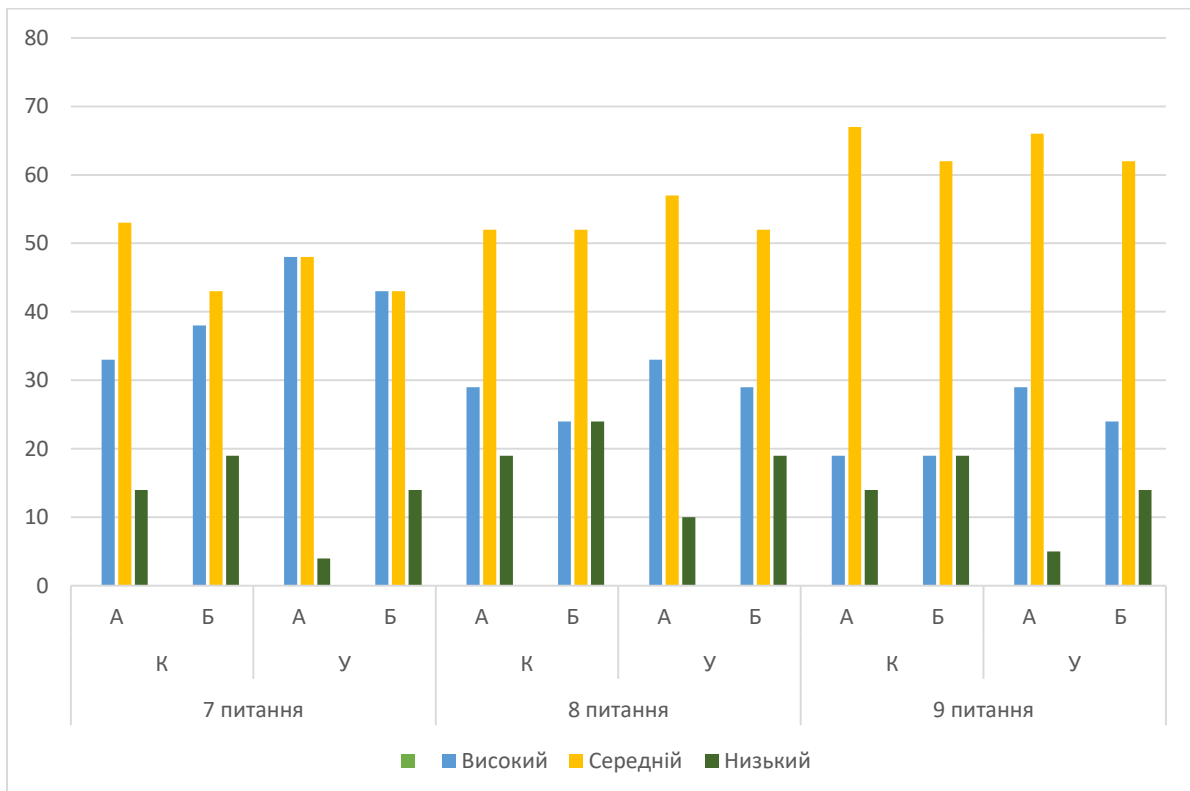

Рис. 2.3.3. Діаграма показників розвитку рівнів сформованості діяльнісно-поведінкового компоненту принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальних (А) та контрольних (Б) групах

Така динаміка змін у розвитку рівнів сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти в експериментальних групах дає можливість стверджувати ефективність та можливість подальшого використання запропонованих нами методичних рекомендацій з формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Опрацювавши літературні джерела з формування принципів національно-патріотичного виховання, ми визначили критерії, рівні та показники сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти: критерії сформованості (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-поведінковий) та рівні (високий, середній, низький).

Розробили методику формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти. Впровадження методики під час формувального етапу експерименту здійснювали в процесі вивчення загальноосвітніх предметів (українська мова, українська література, зарубіжна література, англійська мова, історія України, громадянська освіта, математика, біологія і екологія, біологія людини, географія, фізика і астрономія, хімія, захист України) та позанавчальних виховних заходів національно-патріотичного спрямування.

Констатувальний етап експерименту показав, що в експериментальній групі з високим рівнем було 22,8 %, середнім – 56,1 %, з низьким – 21,1 %; в контрольній групі з високим рівнем – 21,7 %, середнім – 54 %, з низьким – 24,3 %.

Після проведення формувального експерименту, що полягав у впровадженні розробленої нами методики формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти, з метою виявлення рівнів сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти нами було проведено узагальнюючий етап експерименту й побачили наступні результати:

- в експериментальній групі з високим рівнем – 30,6 %, із середнім – 59,8 %, з низьким – 9,6 %;
- у контрольній групі високий рівень показали 25,9 %, середній – 55,6 %, з низьким – 18,5 %.

Аналіз результатів формувального етапу нашого експериментального дослідження дозволяє стверджувати, що в експериментальній групі відбулося зростання за високим та середнім рівнями та зниження за низьким рівнем: високий – +7,8 %, середній – +3,7 % і низький – -11,5 %, а в контрольній групі: високий – +4,2 %, середній – +1,6 % і низький – -5,8 %. Це свідчить про те, що проведений нами експеримент сприяв формуванню принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджено формуванню принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

1. На основі аналізу літературних джерел щодо формулювання поняття «принципи національно-патріотичного виховання», що будемо трактувати, як фундаментальні ідеї та засади, що лежать в основі процесу формування в людини почуття патріотизму, любові до Батьківщини, готовності захищати її інтереси та сприяти її розвитку; сукупність загальних правил і орієнтирів, що визначають напрямки та методи виховної роботи, спрямованої на формування національної свідомості та громадянської позиції особистості.

Визначили форми, методи та засоби формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти

2. На основі аналізу літературних джерел визначили критерії та показники сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти:

- ціннісно-мотиваційний: позитивна мотивація до навчальної діяльності; активна участь у позанавчальних виховних заходах з національно-патріотичного виховання; активна суб'єктно-патріотична позиція;

- когнітивно-пізнавальний: знає, володіє та постійно спілкується рідною мовою; проявляє інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу, історії своєї країни, до подій, що відбуваються; постійно працює над удосконаленням патріотично-світоглядних знань;

- діяльнісно-поведінковий: здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції; здатність до патріотичної самореалізації; свідоме збереження та відтворення традицій українського народу.

Визначили рівні сформованості принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти: високий, середній і низький.

3. Розробили та впровадили методичні рекомендації з формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти здійснюється під час вивчення загальноосвітніх предметів та шляхом залучення до участі у виховних заходах національно-патріотичного спрямування (уроки мужності, уроки слави, уроки пам'яті, зустрічі в літературній вітальні, флешмоби, майстеркласи тощо)

4. Експериментально перевірили результативність методичних рекомендації з формування принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Аналіз результатів формувального етапу нашого експериментального дослідження дозволяє стверджувати, що в експериментальній групі відбулося зростання за високим та середнім рівнями та зниження за низьким рівнем: високий – +7,8 %, середній – +3,7 % і низький – -11,5 %, а в контрольній групі: високий – +4,2 %, середній – +1,6 % і низький – -5,8 %. Як бачимо, в експериментальній групі показники вищі, аніж в контрольній. Це свідчить про те, що проведений нами експеримент сприяв формуванню принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

Проведене нами дослідження з формуванню принципів національно-патріотичного виховання в майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти не вичерпує всіх напрямків розв'язання досліджуваної проблеми. У подальшому потребують вивчення педагогічні умови формуванню принципів національно-патріотичного виховання в

майбутніх майстрів виробничого навчання в закладах фахової передвищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамчук О. В. Формування ціннісних орієнтацій студентів ВТНЗ у навчально-виховному процесі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: Гуманізм та освіта. Вінниця : Універсум-Вінниця, 2018, 80 с.
2. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*: збірник наукових праць. 2022. Вип. 2 (8). С. 76–83
3. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді// Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12-13. С. 26-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2015_12-13_25 (дата звернення: 14.02.2024).
4. Вашак О. О. Принцип природовідповідності як визначальна засада у вихованні особистості. URL: <http://surl.li/jgfjdm> (дата звернення: 28.07.2024).
5. Вдовенко І. С. Формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді в процесі технологічної освіти. URL: <http://surl.li/szjzrv> (дата звернення: 28.07.2024).
6. Великий довідник школяра. Національна гідність. URL: <https://subjectum.eu/geographic/digest/323.html> (дата звернення: 25.07.2024).
7. Виговська С. В. Критеріальний підхід до визначення сформованості патріотизму студентської молоді. *Молодь і ринок*. 2017. № 7. С. 103–108.
8. Гарнійчук В. М. Сформованість патріотизму старших підлітків на етапі становлення української держави: компоненти, критерії та показники. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2014. Вип. 18 (1). С. 123–132.
9. Дитиноцентризм: погляд Нової української школи. URL: <https://osvita.ua/school/method/85209/> (дата звернення: 28.07.2024).
10. Дудова Д. Компоненти, критерії та показники національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021, № 1 (105). URL: <http://surl.li/vhvipo> (дата звернення: 28.09.2024).

11. Енциклопедія сучасної України. Національна самосвідомість. URL: <https://esu.com.ua/article-71054> (дата звернення: 29.07.2024).
12. Желанова В. В., Матвієнко О. В. Національно-культурна ідентичність особистості: сутність та структура. URL: <http://surl.li/theacu> (дата звернення: 03.08.2024).
13. Історія педагогіки. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки. URL: <http://surl.li/ngnqed> (дата звернення: 28.07.2024).
14. Качур М. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Київ, 2010. 21 с.
15. Киричок В. А. Сучасні форми і методи патріотичного виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. URL: <http://surl.li/tevqet> (дата звернення: 07.04.2024).
16. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: наказ від 29 липня 2019 № 1038 / Міністерства освіти і науки України. URL: <http://surl.li/fkjhmo> (дата звернення: 30.06.2024).
17. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання-Прес, 2004. 445 с.
18. Майстер виробничого навчання. URL: <http://surl.li/ewhdft> (дата звернення: 28.07.2024).
19. Маланюк Т. З. Патріотичне виховання учнів основної школи засобами туристсько-краєзнавчої роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Умань, 2015.
20. Мартинюк В. Критерії, показники та рівні сформованості національно-ідентичних якостей студентської молоді. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 4, 2020. URL: <http://surl.li/tzqbjj> (дата звернення: 03.09.2024).
21. Мельник Л. Б., Пагута Т. Б. Напрями, методи та форми національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. URL: <http://surl.li/lgwhwy> (дата звернення: 03.04.2024).

22. Національність. URL: <http://surl.li/oouyrp> (дата звернення: 28.07.2024).
23. Національно-патріотичне виховання в Україні: наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; упоряд.: Страйгородська Л. І., Пономаренко Л. О., Тарнавська С. В. та ін.; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. Київ : [б. в.], 2019. 368 с.
24. Національно-патріотичне виховання. URL: <http://surl.li/uosiyh> (дата звернення: 20.05.2024).
25. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Львів : Фенікс, 1995. 46 с.
26. Основні закономірності і принципи виховання. URL: <http://surl.li/nshfwj> (дата звернення: 25.07.2024).
27. Основні принципи виховання. URL: <http://surl.li/xnfndx> (дата звернення: 26.07.2024).
28. Принцип дитиноцентризму – основна складова Нової української школи. URL: <http://surl.li/fuhvlu> (дата звернення: 25.07.2024).
29. Про затвердження професійного стандарту «Майстер виробничого навчання»: наказ МІНЕКОНОМІКИ від 20.06.2020 № 1181. URL: <http://surl.li/mmdkf> (дата звернення: 21.08.2024).
30. Про освіту : Закон України від 17 вересня 2020 р. № 190-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
31. Про освіту : Закон України від 17 вересня 2020 р. № 190-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
32. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06 червня 2019 р. № 2745-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 01.04.2024).

33. Професійна освіта: словник: навч. пос. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Николо. Київ : Вища школа, 2000. с. 149. (777).

34. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісносвітоглядний аспект / Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х частинах : Ч.1. / наукова редакція, упорядкування: В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. Київ : Агроосвіта, 2018. 282 с. С. 121-128.

35. Соколова В. Ф. Психологічні особливості розвитку національної самосвідомості студентської молоді засобами української літератури: дис... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2005. 196 с.

36. Солонська А. Критерії, показники та рівні патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_5/35.pdf (дата звернення: 14.09.2024).

37. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму як духовно-моральної якості у студентів вищих навчальних закладів. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць. Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. (Луганськ, 13 березня 2014). Луганськ : Вісник СНУ ім. В. Даля, 2014. С. 138–146

38. Туряниця З. В. Використання дидактичних ігор у процесі підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання. III Міжнародна науково-практична конференція «Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи», 21 жовтня 2022 р. Глухів; Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2022. С. 333-335. 455 с.

39. Туряниця З. В. Основні форми й методи національно-патріотичного виховання студентів фахового коледжу. Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій: матеріали VII Всеукраїнського науково-методичного семінару (3 листопада 2023 р.) / Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. Глухів, 2023. 245 с. С. 202-204.

40. Турянця З. В. Реалізація принципів національно-патріотичного виховання в процесі виховної роботи з майбутніми майстрами виробничого навчання. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (5 квітня 2024 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2024. 292 с. С. 366-268.

41. Турянця З. В. Формування у майбутніх майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів аграрного профілю готовності до професійного самовдосконалення: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2017. 196 с.

42. Турянця З. В. Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості в студентів фахового коледжу. Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка» : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (розділ вища школа); (м. Глухів, 23-24 травня 2024 року), 2024. 271 с. С. 265-267.

43. Турянця З. В. Цілісність навчально-виховного процесу в освітньому середовищі фахового коледжу Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка» : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (розділ вища школа); (м. Глухів, 23-24 травня 2023 року), 2023. 291 с. С. 278-280.

44. Форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання молоді у сучасних умовах. URL: <http://surl.li/sqctst> (дата звернення: 17.02.2024).

45. Чубук Р. В. Критерії, показники та рівні професійної компетентності соціальних педагогів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2008. Вип. 11. С. 253–263.

46. Шевченко О. В. Національна ідентифікація Я-образу особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2005. 20 с.
47. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Либідь», 2003. 560 с.
48. Vasyl Kovalchuk, Inna Marynchenko, Andii Sherudylo, Bohdan Vovk, Tetiana Samus, Valerii Soroka. Implementation of the learning model based on the results of future vocational teachers' professional training. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 11, Issue 2, Special Issue XXI. 2021. pp. 214 – 219. DOI: <https://www.magnanimitas.cz/11-02-xxi>.
49. Yurii Burda, **Tetiana Samus**, Evelina Bazhmina, Olha Bondarenko, Dmytro Myrnyi. Shaping the competencies of the future: the importance of developing soft skills in higher education within the landscape of information technologies. *AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 14, Issue 1, Special Issue XL. 2024. pp. 110–116. DOI: <https://www.magnanimitas.cz/14-01-xl>.
50. Oksana Braslavska, Inna Marynchenko, **Tetiana Samus**, Tetiana Martyniuk, Iryna Pushchyna, Serhii Shcherbyna. Preparation of future teachers for professional adaptation in an inclusive educational environment in the process of studying the methodology of science. *AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 14, Issue 1, Special Issue XLI. 2024. pp. 42–48. DOI: <https://www.magnanimitas.cz/14-01-xli>.
51. Самусь Т. В. Теоретико-методичні засади формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх викладачів професійного навчання у процесі професійної підготовки. *Сучасні здоров'язберезувальні технології*: монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Оригінал, 2018. С. 383 – 388.
52. Ковальчук В. І., Ігнатенко С. В., Росновський М. Г., Ігнатенко Г. В., Вовк Б. І., Опанасенко В. П., Самусь Т. В., Ігнатенко О. В. *Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу* : кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 194 с.

53. Vitalii Opanasenko, Tetiana Samus. Model of formation of research competence of teachers of professional education in the process of their professional training. *Innovative approaches to ensuring the quality of education, scientific research and technological processes* : Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology. Monograph 43. Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2021, С. 779 – 786.

54. Самусь Т. В. Підготовка педагогів професійного навчання в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка: від історії до сучасності. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку*: монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 191 – 206.

55. Ihnatenko H., Samus T., Ihnatenko O., Opanasenko V., Vovk, B. (2022). Forming intending teachers' health preserving competence in the educational environment of higher educational institution. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 2 (47), 27 – 34. doi: <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2022.254495>.

56. Опанасенко В. П., Самусь Т. В. Реалізація проектної технології під час вивчення педагогами професійного навчання технічних дисциплін циклу професійної підготовки. Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка») : журнал. 2022. № 9(11) 2022. С. 167 – 178. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9\(11\)-167-178](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9(11)-167-178).

57. Бойко Л. К., Самусь Т. В., Гребеник Т. В. Проблема формування професійних компетентностей бакалаврів з електроніки у педагогічній теорії та практиці. Вісник Глухівського національного університету ім. О.Довженка. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип. 3 (50). С. 132-137. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/71/part_2/21.pdf.

58. Опанасенко В. П., Самусь Т. В. Міждисциплінарний підхід як основа компетентнісного підходу в закладах вищої освіти. «Перспективи та

інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») : журнал. 2023. № 9(27) 2023. С. 337 – 347. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-337-347](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-337-347).

59. Авраменко Є. В., Опанасенко В. П., Самусь Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх агроінженерів щодо використання AgTech-інновацій у сільському господарстві. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023. № 10(24) 2023. С. 188 – 197. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10\(24\)-188-197](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10(24)-188-197).

60. Самусь Т. В. Формування екологічного світогляду майбутніх агроінженерів у процесі фахової підготовки на засадах інтегрованого підходу. «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)): журнал. 2023. № 10 (16) 2023. С. 794 – 806. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-794-806](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-794-806).

61. Самусь Т. В. Цифрова трансформація професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання в умовах змішаного навчання. «Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка»)): журнал. 2024. № 5 (33) 2024. С. 875 – 885. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5\(33\)-875-885](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-5(33)-875-885).

62. Самусь Т. В., Опанасенко В. П. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання засобами комп'ютерного моделювання. «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка»): журнал. 2024. № 6 (40) 2024. С. 415 – 426. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-415-426](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-415-426).

63. Самусь Т. В., Бойко Л. К. Педагогічні умови реалізації моделі формування професійної компетентності бакалаврів з електроніки засобами цифрових технологій. Інноваційна педагогіка: науковий журнал. 2024. Вип. 71. Том 2. С. 102 – 106. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.2.19>.

64. Самусь Т. В. Фахова підготовка майбутніх педагогів професійного навчання та напрями її модернізації. «Наука і техніка сьогодні (Серія

«Педагогіка»): журнал. 2024. № 9 (37) 2024. С. 440 – 452. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-9\(37\)-440-452](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-9(37)-440-452).

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА

для студентів I курсу закладу фахової передвищої освіти, які навчаються на основі базової загальної середньої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта, спеціалізацій 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)

1. Назвати прізвище українського поета, шістдесятника, перекладача, публіциста, прозаїка, мислителя, літературознавця, літературного критика, правозахисника, політв'язня СРСР, дисидента, члена Української Гельсінської групи, борця за незалежність України у ХХ столітті йдеться у фільмі «Заборонений»? Що ви іще можете про нього розказати?

2. Назвати виховні заходи, присвячені знаменним та пам'ятним датам, що проходили в коледжі. Ви брали участь у їх підготовці та проведенні чи були глядачем?

3. Хто такі волонтери і чим вони займаються?

4. Чи брали ви участь у Всеукраїнській акції «Національний радіодиктант єдності»? Коли він щороку проводиться і до якої дати приурочений?

5. Чому присвячені зустрічі в літературній вітальні? Як часто вони проводяться? Ви брали участь у підготовці матеріалів чи були глядачем?

6. Назвіть відомих вітчизняних учених, які зробили відкриття в галузі математики, біології, медицини, хімії, фізики, астрономії та які саме.

7. Чи брали ви участь у зустрічах з воїнами ЗСУ, учасниками бойових дій, працівниками правоохоронних органів та іншими? Чи цікаві для вас такі зустрічі?

8. Чи займаєтеся ви волонтерською діяльністю? Чи брали участь в організації волонтерських акцій?

9. Чи брали ви участь в майстеркласах із декоративно-ужиткового мистецтва, що проводилися в коледжі? Назвіть.

Додаток Б

Список тез

1. Туряниця З.В., Шилко С.О. Міжпредметні зв'язки на заняттях фахових дисциплін при підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (7 квітня 2023 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2023. 419 с. С. 367-369.

2. Туряниця З.В. Цілісність навчально-виховного процесу в освітньому середовищі фахового коледжу Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка»: матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (розділ вища школа); (м. Глухів, 23-24 травня 2023 року), 2023. 291 с. С. 278-280.

3. Туряниця З.В. Основні форми й методи національно-патріотичного виховання студентів фахового коледжу. Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій: матеріали VII Всеукраїнського науково-методичного семінару (3 листопада 2023 р.) / Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. Глухів, 2023. 245 с. С. 202-204.

4. Туряниця З.В. Реалізація принципів національно-патріотичного виховання в процесі виховної роботи з майбутніми майстрами виробничого навчання. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (5 квітня 2024 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2024. 292 с. С. 366-268.

5. Туряниця З.В. Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості в студентів фахового коледжу. Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка»: матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (розділ вища школа); (м. Глухів, 23-24 травня 2024 року), 2024. 271 с. С. 265-267.

6. Туряниця З.В. Форми, методи та засоби національно-патріотичного виховання майбутніх майстрів виробничого навчання у закладі фахової передвищої освіти. Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій : матеріали VIII Всеукраїнського науково-методичного семінару; (м. Глухів, 08 листопада 2024 р.), 2024.

Додаток В

СЕРТИФІКАТИ

ESN^o 18103
20.01.2024

ABOUT THE INTERNATIONAL SKILLS DEVELOPMENT (THE WEBINAR)

CERTIFICATE

CERTIFICATE OF PARTICIPATION THIS IS TO CERTIFY THAT

Zoya Turyanysya

INTERNATIONAL SKILLS DEVELOPMENT
(Webinar) on the topic:
«ACADEMIC INTEGRITY IN THE TRAINING OF MASTERS AND DOCTORS
OF PHILOSOPHY (PHD) IN COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE»
20 hours of practical sessions and 13 hours of self – study.
The skills improvement program (webinar) is made up of
1.5 ECTS credits (45 hours) including
12 hours of lectures,
in the following disciplines:
Organization and methodology of professional training

President, Ph.D., doctor of law
Oleg Batiuk

PREZES ZARZADU
Amalek
dr inż. Arkadiusz Malek
Instytut Badawczo – Rozwojowy
Lubelskiego Parku
Naukowo Technologicznego Sp. z o.o.
ul. Dobrzańskiego 3, 20-262 Lublin
NIP: 946250501, REGON: 360101179

10th – 20th of January, 2024, Lublin (Republic of Poland)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

СЕРТИФІКАТ

№519
ЗАСВІДЧУЄ УЧАСТЬ

Туряниці Зої Васиївни

*у роботі II Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції «Розвиток гнучких
умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності:
теорія і практика»*

22 лютого 2024 року
Загальна кількість – 6 годин

Проректор
з науково-педагогічної роботи

Григорій ЛУЦЕНКО

Додаток Г

ДИПЛОМИ

МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ «БІЛА АКАЦІЯ»

ФОТОПРОЕКТ

СИЛА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

За підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України
та Міністерства освіти і науки України

ДИПЛОМ

Нагороджується:

Відокремлений структурний підрозділ "Професійно - педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка"
Туряниця Зоя Василівна - заступник директора з навчально-виховної роботи

Місто Україна, м. Глухів, Сумська обл.

Україна м. Київ
Голова фотопроєкту
«Сила Української Нації»
Директор фотопроєкту
«Сила Української Нації»
Директор Міжнародного
Фестивального Руху «Біла Акація»

Україна м. Глухів
Кравченко Т.І.
Гуденко В.П.
Висоцька І.О.

Координатор фотопроєкту
«Сила Української Нації»:
Глянцевий журнал
«Сила Української Нації»
Директор фотопроєкту
«Сила Української Нації»
з виданням глянцевого журналу:

25.12.2023 м. Київ

Виховуємо патріотів України
Турянця Зоя Василівна,
 заступник директора з навчально-виховної роботи
 Відокремленого структурного підрозділу
 «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського
 національного педагогічного університету
 імені Олександра Довженка»

Любіть Україну, як сонце любить,
 як вітер, і трави, і води...
 В годину щасливу і в радості мить,
 любить у годину негоди.

В. Сосюра

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України виховна робота у Відокремленому структурному підрозділі «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» спрямована на виховання в студентській молоді патріотизму, національної свідомості, готовності до національного спротиву.

Організацію виховної роботи в закладі освіти й забезпечення реалізації її національно-патріотичної складової здійснює Зоя Турянця, кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виховної роботи.

Система виховних заходів із національно-патріотичного виховання, до яких залучаються здобувачі освіти коледжу, передбачає їх участь у тематичних заходах, студентських наукових гуртках, волонтерській роботі, майстер-класах, конкурсах тощо.

Викладачі та класні керівники проводять уроки патріотизму, уроки пам'яті, вшановуючи захисників суверенітету та територіальної цілісності України; заходи з популяризації державної національної символіки. Традиційним для закладу освіти став День вишиванки в коледжі, участь у якому беруть всі учасники освітнього процесу.

Члени студентського наукового гуртка «Art-фантазія» (керівник Тетяна Ювченко) досліджують фольклорно-етнічні особливості української культури; обряди календарних свят, народну міфологію, приготування страв, створення одягу тощо. За результатами власних наукових розвідок під керівництвом Тетяни Бикової та Тетяни Ювченко створюють костюми для етнофантазій і дефіле, готують тематичні постановки.

Під керівництвом викладача Наталії Решетняк працює волонтерський центр, учасники якого виготовляють окопні свічки для воїнів ЗСУ, організують збори життєво необхідних для фронту речей, а також дитячих поробок та малюнків. Викладачі фахових дисциплін коледжу Тетяна Бикова, Світлана Дехтярьова та Валентина Севрюкова проводять для всіх охочих майстер-класи з виготовлення символічних сувенірів-оберегів для підтримки бойового духу ЗСУ.

Тетяна Ювченко залучає студентів коледжу до участі у волонтерських акціях «Свято» – проведення ігрових програм для вихованців міського центру комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю.

Виховання студентської молоді – відповідальне завдання, формування національного патріотизму – святий обов'язок педагога. Разом зі Збройними Силами України наближаємо ПЕРЕМОГУ.

